

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra obchodu a financí

Diplomová práce

**Platební styk a jeho vývoj se zaměřením na
současné tendence**

Bc. Linara Kuzbayeva

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

- Autorka práce: Bc. Linara Kuzbayeva
Studijní program: Hospodářská politika a správa
Obor: Podnikání a administrativa
Vedoucí práce: Ing. Zdeněk Toušek, Ph.D.
Garantující pracoviště: Katedra obchodu a financí
Jazyk práce: Čeština
- Název práce: **Platební styk a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence**
- Název anglicky: **Payment System and its Development with a Focus on Current Trends**
- Cíle práce: Hlavním cílem diplomové práce bude na základě teoretických východisek popsat a zhodnotit problematiku platebního styku a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence.
Dílním cílem bude nastínit formy platebního styku v České republice a porovnat je s platebním stykem v Kazachstánu.
- Metodika: Postup zpracování diplomové práce bude vycházet z předpokladu systematického zpracování teoretických východisek pro vytvoření vlastní práce v literární rešerši. Teoretická východiska budou zpracována na základě studia odborné literatury.
V praktické části bude provedena analýza současných forem platebního styku a následně komparace se zahraničím. Dále bude uvedeny aktuální trendy a jejich aplikace.
- Doporučený rozsah práce: 60 - 80 stran
- Klíčová slova: platební styk, platební systémy, bankovníctví, účty, elektronický platební styk, nástroje
- Doporučené zdroje informací:
1. AKIESHEV, D. Platební systémy: Zvláštní vydání ekonomického přehledu č. 4, Almaty, 2009.
 2. BERAN, J. et al. Zákon o platebním styku. 1st ed. 2011. ISBN 978-80-7400-369-1.
 3. BURDEK, L. et al. Bankovníctví, platební styk, finanční arbit, praní špinavých peněz, stavební spoření. 2012. ISBN 978-80-7400-940-6.
 4. Financial cryptography : 7th international conference, FC 2003, Guadeloupe, French West Indies, January 27-30, 2003.
 5. KLYAKHINA, I. Strategie rozvoje platebního systému Kazachstánu v podmínkách globalizace / Finance Kazachstánu №5-6, 2012.
 6. MAČE, M. Platební styk, klasický a elektronický. 1 st ed. 2006. ISBN 80-247-1725-5
 7. MARCHENKO, G. A. Bankovní sektor v Kazachstánu: podmínky a perspektivy vývoje, Almaty, 2006.
 8. Zákon RK O bankách a bankovníctví ze dne 31. srpna 1995 č. 2444
 9. ZHARYKBASOVA, K. S., ZIYADIN, S. T., NOHRINA, O. A. Úroveň vývoje platebního systému Kazachstánu, ed. Evropská věda 21. století, Polsko, 2011.
- Předběžný termín obhajoby: 2018/19 LS - PEF

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Platební styk a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 5. září 2020

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce – panu Ing. Zdenku Touškovi, Ph.D. za vstřícnost, odborné připomínky a pomoc, které mi poskytl v rámci zpracování této práce.

Platební styk a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence

Souhrn

Problematika platebního styku (hotovostního a bezhotovostního) je spojena s řadou otázek – v oblasti legislativy, bezpečnosti, licencování finančních institucí, ekonomického a technologického vývoje. Platební systémy v současnosti hrají rozhodující roli v každodenním životě každého státu na světové scéně. Hlavním cílem diplomové práce je na základě teoretických východisek popsat a zhodnotit problematiku platebního styku a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence. Dílčím cílem práce je nastínit formy platebního styku v České republice a porovnat je s platebním stykem v Kazachstánu.

V práci je provedená analýza sekundárních dat – statistik, popisujících vývoj platebních systémů v České republice a Kazachstánu. Je provedeno dotazníkové šetření mezi 103 respondenty z Kazachstánu a 100 respondenty z ČR, zaměřené na zkoumání využití platebních metod a názorů na bezpečnost platebních systémů. Na základě analýz jsou udělána závěry o společných a odlišných trendech v oblasti platebního styku ve vybraných zemích. Mezi společné trendy patří všeobecné rozšíření bezhotovostních plateb, zejména bezkontaktních metod, které bylo posíleno změnami v chování spotřebitelů v době karantény (kvůli epidemii COVID). Dle průzkumu bylo zjištěno, že kreditní karty byly v ČR v období 2015-2019 stále méně využívány, což bylo spojeno s růstem ekonomiky a blahobytu lidí. V Kazachstánu je naopak pozorován růst využití kreditních karet pro bezhotovostní platby v době ekonomické prosperity, a naopak útlum – v době nejistoty (znehodnocení národní měny). V Kazachstánu jsou populární platební systémy nezávislých institucí, ale respondenti zdůrazňují časté technické problémy a selhání aplikací.

Klíčová slova: platební styk, platební systémy, bankovníctví, účty, elektronický platební styk, nástroje.

Payment System and its Development with a Focus on Current Trends

Summary

The issue of payments (cash and non-cash) is associated with a number of issues - in the field of legislation, security, licensing of financial institutions, economic and technological development. Payment systems currently play a crucial role in the daily life of every country on the world stage. The main goal of the diploma thesis is to describe and evaluate the issue of payment system and its development with a focus on current trends on the basis of theoretical background. The partial goal of the thesis is to outline the forms of payment system in the Czech Republic and compare them with the payment system in Kazakhstan.

The work is an analysis of secondary data - statistics describing the development of payment systems in the Czech Republic and Kazakhstan. A questionnaire survey is conducted among 103 respondents from Kazakhstan and 100 respondents from the Czech Republic, aimed at examining the use of payment methods and opinions on the security of payment systems. Based on the analyzes, conclusions are drawn about common and different trends in the field of payments in selected countries. Common trends include the general proliferation of non-cash payments, in particular contactless methods, which have been reinforced by changes in consumer behavior during quarantine (due to the COVID epidemic). It was found that credit cards were used less and less in the Czech Republic in the period 2015-2019, which was associated with economic growth and human well-being. In Kazakhstan, on the other hand, there is an increase in the use of credit cards for non-cash payments in times of economic prosperity, and, conversely, a decline - in times of uncertainty (devaluation of the national currency). In Kazakhstan, payment systems of independent institutions are popular, but respondents highlight frequent technical problems and application failures.

Keywords: payment system, banking, accounts, electronic payment system, payment tools.

Obsah

1	Úvod	14
2	Cíl práce a metodika	15
2.1	Cíle práce	15
2.2	Metodika	15
3	Teoretická východiska	18
3.1	Pojem a druhy platebního styku	18
3.2	Historický vývoj platebního styku	21
3.3	Nástroje platebního styku a platební systémy	25
3.3.1	Běžný účet	25
3.3.2	Nástroje platebního styku	26
3.3.3	Zahraníční platební styk	28
3.3.4	Platební systémy	29
3.3.5	Elektronický platební styk	31
3.4	Právní úprava platebního styku	33
3.4.1	Právní úprava platebního styku v České republice	33
3.4.2	Právní úprava platebního styku v Kazachstánu	36
4	Vlastní práce	40
4.1	Analýza platebního styku v České republice	40
4.1.1	Růst využití platebních karet v České republice	40
4.1.2	Změny na trhu bankomatů	47
4.1.3	Rozvoj plateb kartou na prodejních místech (POS)	50
4.1.4	Příkazy k úhradě	52
4.2	Analýza platebního styku v Kazachstánu	54
4.2.1	Platební karty v Kazachstánu	54
4.2.1	Využití bankomatů v Kazachstánu	58
4.2.1	Rozšíření plateb kartou na prodejních místech (POS) v Kazachstánu	59
4.2.2	Online platby v Kazachstánu a nové platební systémy	60
4.3	Analýza výsledků dotazníkového šetření	61
4.3.1	Výběrový soubor	61
4.3.2	Obecné otázky o použití platebních systémů	62
4.3.3	Použití elektronických platebních systémů	65
4.3.4	Rizika, bezpečnost a spolehlivost elektronických platebních systémů	70
4.3.5	Technické problémy při použití elektronických platebních systémů	73
4.4	Shrnutí a porovnání trendů v oblasti platebního styků v České republice a Kazachstánu	75
5	Výsledky a diskuse	78
5.1	Ověření platnosti hypotéz	78
5.2	Porovnání výsledků vlastní práce se sekundárními studii	79
5.3	Aktuální problémy v oblasti platebního systému	80

5.3.1	Potřeba zvýšení limitu bezkontaktní platby.....	80
5.3.2	Problém nedostatku zařízení, akceptujících bezhotovostní platby v malých městech a vesnicích.....	81
6	Závěr	82
7	Seznam použitých zdrojů	84
8	Přílohy.....	90

Seznam obrázků

Obrázek 1: Korespondenční platební systém.....	31
Obrázek 2: Clearingový platební systém	31

Seznam tabulek

Tabulka 1: Funkce finančních institucí v platebním styku	19
Tabulka 2: Klienti bank – majitelé účtů.....	25
Tabulka 3: Banka zřizuje běžný účet.....	26
Tabulka 4: Počet platebních karet v ČR, 2015-2019.....	41
Tabulka 5: Platební karty v ČR podle typů, 2015-2019	42
Tabulka 6: Počet transakcí – odeslané platby kartami, vydaných v ČR, 2015-2019	45
Tabulka 7: Počet transakcí – odeslané platby kartami, podle typu karet, 2015-2019	45
Tabulka 8: Počet transakcí – odeslané platby kartami, podle způsobu iniciace platby, 2015-2019	46
Tabulka 9: Počet bankomatů a typy bankomatů podle funkcí v ČR, 2015-2019.....	48
Tabulka 10: Vklady a výběry na rezidentských bankomatech v ČR, 2015-2019	49
Tabulka 11: Hotovostní vklady a výběry na přepážce, 2015-2019.....	49
Tabulka 12: Počet terminálu v ČR, 2015-2019.....	51
Tabulka 13: Počet transakcí POS v ČR, mil, 2015-2019.....	52
Tabulka 14: Objem transakcí POS v ČR, mld. Kč, 2015-2019	52
Tabulka 15: Příkazy k úhradě v ČR, 2015-2019.....	53
Tabulka 16: Příkazy k úhradě, iniciované na papírovém dokladě a elektornicky.....	53
Tabulka 17: Platební karty v Kazachstánu, podle vydavatelů, 2015-2020.....	55
Tabulka 18: Platební karty v Kazachstánu, podle typů, 2015-2020.....	56
Tabulka 19: Počet bankomatů a typy bankomatů podle funkcí v Kazachstánu, 2015-2020.....	58
Tabulka 20: Počet POS terminálu v Kazachstánu, 2015-2019	59
Tabulka 21: Charakteristika respondentů	61
Tabulka 22: Rizika, která jsou podle názoru respondent spojena s platebním stykem	71
Tabulka 23: Bezpečnostní opatření a eliminace rizik v platebním styku respondenty.....	72
Tabulka 24: Technické potíže při použití elektronických platebních systémů respondenty.....	74

Seznam grafů

Graf 1: Vydané karty v ČR, tis. Ks, 1989-2019.....	40
Graf 2: Úrokové sazby korunových úvěrů poskytnutých bankami ČR, %, 2015-2019.....	42
Graf 3: Objem nových úvěrů, poskytnutých bankami v ČR, mil. Kč, 2015-2019.....	43
Graf 4: Vývoj HDP ČR, mil. Kč, 2015-2019.....	44
Graf 5: Ukazatele průměrných příjmů a hrubých mezd v ČR, Kč, 2015-2019.....	44
Graf 6: Počet transakcí – odeslané platby kartami, podle typu karet, 2015-2019.....	46
Graf 7: Počet bankomatů v ČR, 1989-2019.....	47
Graf 8: Objem transakcí – hotovostní vklady a výběry na přepážce, mld. Kč.....	50
Graf 9: Počet terminálu v ČR, 1994-2003.....	51
Graf 10: Počet platebních karet v Kazachstánu, tis. Ks, 2015-2020*.....	54
Graf 11: Platební karty v Kazachstánu, podle typů, 2015-2020.....	56
Graf 12: Vývoj měnového kurzu USD/KZT, 2015-2020.....	57
Graf 13: Bankomaty v Kazachstánu, podle typů, 2015-2020.....	58
Graf 14: Kolik běžných účtů mají respondenti ČR.....	62
Graf 15: Kolik běžných účtů mají respondenti KZ.....	62
Graf 16: Banka, u které respondenti ČR mají běžný účet.....	63
Graf 17: Banka, u které respondenti KZ mají běžný účet.....	63
Graf 18: Názory na rozvoj bezhotovostních plateb – odpovědi ČR.....	64
Graf 19: Názory na rozvoj bezhotovostních plateb – odpovědi KZ.....	64
Graf 20: Názory na budoucnost hotovosti – odpovědi ČR.....	65
Graf 21: Názory na budoucnost hotovosti – odpovědi KZ.....	65
Graf 22: Použití e-platebních nástrojů – odpovědi KZ.....	66
Graf 23: Použití e-platebních nástrojů – odpovědi KZ.....	66
Graf 24: Jak často respondenti ČR používají bezhotovostní platby denně.....	66
Graf 25: Jak často respondenti KZ používají bezhotovostní platby denně.....	67
Graf 26: Znalost NFC technologií a magnetického proužku – odpovědi ČR.....	67
Graf 27: Znalost NFC technologií a magnetického proužku – odpovědi KZ.....	67
Graf 28: Význam bonusů a chasbacku pro respondenty z ČR.....	68
Graf 29: Význam bonusů a chasbacku pro respondenty z KZ.....	68
Graf 30: Použití mobilních aplikací pro bezkontaktní platby – odpovědi ČR.....	69
Graf 31: Použití mobilních aplikací pro bezkontaktní platby – odpovědi KZ.....	69

Graf 32: Zájem respondent ČR o použití jednoho společného systému pro řízení svých platebních karet, bankovních účtů a aplikací.....	69
Graf 33: Zájem respondent KZ o použití jednoho společného systému pro řízení svých platebních karet, bankovních účtů a aplikací.....	70
Graf 34: Vnímání rizik v oblasti používání elektronických platebních systémů – respondenti ČR.....	70
Graf 35: Vnímání rizik v oblasti používání elektronických platebních systémů – respondenti KZ.....	71

1 Úvod

Problematika platebního styku (hotovostního a bezhotovostního) je spojena s řadou otázek – v oblasti legislativy, bezpečnosti, licencování finančních institucí, ekonomického a technologického vývoje.

Platební systémy v současnosti hrají rozhodující roli v každodenním životě každého státu na světové scéně. Vývoj ekonomiky, dynamická změna politické a sociální situace ve světě, zvýšení míry zapojení zemí do světové ekonomiky určují vysokou úroveň požadavků kladených na finanční infrastrukturu, včetně stabilního fungování platebních systémů. Spolehlivé a bezpečné platební systémy pomáhají zvyšovat stabilitu finančního systému země jako celku, zajišťují efektivní využívání finančních zdrojů a zaručují včasné vypořádání mezi účastníky finančního trhu.

Dnes je obzvláště důležitý rozvoj národního platebního systému. Relevantnost studie národního platebního systému je zaměřena na zdůvodnění nových přístupů k vytvoření jednotného systému elektronických plateb, které zahrnují snížení negativního dopadu založeného na principech ekonomické efektivity a bezpečnosti, které určují konkurenceschopnost mezinárodních systémů.

V této práci je zaměřeno na zkoumání vývoje platebního styku ve dvou velmi odlišných zemích – v České republice a Kazachstánu. Vzhledem k globalizačním trendům lze přepokládat určité společné rysy ve vývoji platebních metod v různých zemích po celém světě. Dynamika tohoto trhu je ovšem ovlivněna řadou specifických rysů v ekonomickém, sociálním a technologickém vývoji konkrétních států.

Zkoumání historie a současné situace v oblasti platebního styku umožní odhalit trendy a také zjistit možné problémy a bariéry úspěšného rozvoje. Otázky bezpečnosti platebních systémů, akceptace technologických novinek v této oblasti jsou zejména aktuální. Navrhované inovace jsou z dlouhodobého hlediska schopné výrazně zvýšit dostupnost finančních služeb nabízených komerčními bankami s využitím schopností moderních technologií. Platební systémy se tedy musí přizpůsobit moderním požadavkům na ekonomický rozvoj. Úspěšné a rozšířené jsou pouze ty platební systémy, které usilují o uspokojení všech potřeb spotřebitelů.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíle práce

V práci je zaměřeno na zkoumání vývoje platebního styku v České republice a v rodné země autorky práce – v Kazachstánu. Česká republika je vyspělá země, jedná z členských zemí EU, zatímco Kazachstán patří k post-sovětským zemím, v nichž se technologický a ekonomický vývoj obecně hodně zaostával za evropskými zeměmi.

Hlavním cílem diplomové práce je na základě teoretických východisek popsat a zhodnotit problematiku platebního styku a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence.

Dílním cílem práce je nastínit formy platebního styku v České republice a porovnat je s platebním stykem v Kazachstánu.

Je důležité popsat, jak se vyvíjí platební styk a platební infrastruktura v těchto dvou odlišných zemích, jaké platební metody využívají lidé v těchto zemích. Součástí práce bude vymezení moderních platebních systémů, které fungují v ČR a Kazachstánu.

2.2 Metodika

Postup zpracování diplomové práce vychází z předpokladu systematického zpracování teoretických východisek pro vytvoření vlastní práce v literární rešerši. Teoretická východiska jsou zpracována na základě analýzy odborné literatury.

V praktické části je provedena analýza současných forem platebního styku a následně komparace se zahraničím (konkrétně s Kazachstánem). Dále jsou uvedeny aktuální trendy a jejich aplikace v ČR a Kazachstánu.

Analýza statistik platebního styku je provedená za použití dostupných dat z báze ARAD (Česká republika) a portálu Ministerstva financí Kazachstánu. Je sledována dynamika ukazatelů, popisujících zejména využití jednotlivých forem platebního styku. Jsou provedeny základní matematické výpočty. Například meziroční tempo růstu je vypočítáno dle vzorce:

$$\text{Tempo růstu} = \frac{\text{ukazatel}_t}{\text{ukazatel}_{t-1}} - 1 [100 \%],$$

kde ukazatel_t – hodnota ukazatele v daném roce,

ukazatel_{t-1} – hodnota ukazatele v předchozím roce.

Je provedeno porovnání ukazatelů platebního styků pro Českou republiku a Kazachstán. Z provedené analýzy jsou vymezeny hlavní trendy. Jsou udělané závěry o podobnostech a odlišnostech v rámci sledovaných trendů v těchto zemích.

Analýza statistických dat je také provedena s cílem ověřit některé předpoklady, o příčinách dnešních trendů v oblasti platebního styku. Jsou stanoveny následující výzkumné hypotézy:

H1: tempo růstu počtu vydaných platebních karet v ČR zpomaluje, s čímž souvisí faktor nasycení trhu.

Takový nástroj platebního styku jako platební karta se objevil v ČR relativně dávno (v porovnání s novějšími metody plateb), proto se předpokládá, že trh je již nasyceny: všichni, kdo chtějí a potřebují, již platební karty mají a vydání nových karet se proto zpomaluje. V Kazachstánu se rozvoj zaostával za evropskými zeměmi, proto hypotéza nasycení trhu se týká jen ČR.

H2: trh platebních karet je více nasyceny v ČR než v Kazachstánu.

ČR je obecně vnímána jako vyspělejší země než Kazachstán. ČR má také značně vyšší hustotu zalidnění než Kazachstán, nemá tak odlehle a technologické zaostalé regiony jako to má Kazachstán. Vzhledem k tomu je stanoven předpoklad, že zajištění obyvatelstva platebním kartou trvá v ČR déle než v Kazachstánu, proběhlo rychleji a intenzivněji. Trh je v současné době více nasyceny v ČR než v Kazachstánu, proto lze předpokládat, že ukazatele počtu vydávaných karet v Kazachstánu má stále vysoké tempo růstu, vyšší než v ČR.

H3: snížení využití kreditních karet obyvateli ČR je spojeno se zvýšením dostupnosti klasických bankovních úvěrů.

Pokud jedinec potřebuje nějaké peníze půjčit – může využít jeden z nástrojů elektronického platebního styku – kreditní kartu. Je to jednoduchý a bezstarostný způsob, jak zaplatit za produkt, na který člověk v současné době nemá prostředky. Na druhou stranu má podmínky čerpání prostředků z kreditní karty jsou zpravidla méně výhodné než

podmínky spotřebitelských úvěrů (vysoká úroková sazba při překročení doby splatnosti, relativně krátká doba splatnosti). Tato hypotéza vychází z předpokladu, že se lidé začali více využívat klasické bankovní úvěry na spotřebu, které se stávají stále více dostupnější a výhodnější, proto využití kreditních karet klesá.

H4: v době ekonomické nestability a nejistoty v Kazachstánu se poptávka po kreditním kartám snižuje.

Poptávku po kreditním kartám je možné na základě dostupných informací odvodit ze změn v počtu karet tohoto typu v oběhu. Předpokládá se, že ekonomická nestabilita a nejistota spotřebitelů, které jsou často vyvolány výkyvy měnového kurzu, způsobuje u obyvatel zdržení spotřeby a jako důsledek snížení počtu kreditních karet.

V praktické části jsou použity sekundární výzkumy a zprávy na téma vývoje a trendů v oblasti platebních styků v České republice a Kazachstánu. Je provedeno primární šetření s cílem zjistit preference lidí z České republiky a Kazachstánu v oblasti provedení plateb. Jedná se o orientační výzkum, kterého se vzhledem k omezeným možnostem autorky, zúčastnilo 103 lidí z Kazachstánu (skupina KZ) a 100 lidí z České republiky (skupina ČR). Vzor dotazníku je uveden v příloze A.

Období sběru dat: březen 2020.

Způsob sběru dat: elektronické dotazníky na portálu [Survio.com](https://www.survio.com), sdílení odkazu na vyplnění dotazníku svým známým, na sociálních sítích s prosbou sdílet dotazník dál.

Průměrná doba vyplňování dotazníku: 2-5 minut.

3 Teoretická východiska

V teoretické části jsou popsány pojmy platební styk a jeho druhy, právní úrava této oblasti v České republice a Kazachstánu.

3.1 Pojem a druhy platebního styku

Platební styk je možné vymezit jako vztah mezi plátcem a příjemcem, který je realizován v určitých formách, a to buď přímo mezi nimi či za pomoci nějakého peněžního ústavu. (Máče, 2006, s. 27)

Polouček (2006, s. 27) tuto myšlenku rozšiřuje více a vysvětluje, že jde o vztah mezi plátcem a příjemcem, v rámci kterého dochází k realizaci platby, neboli jinak řečeno k převodu finančních aktiv mezi plátcem a příjemcem. V rámci tohoto procesu pak samotné peníze plní jednu ze svých zcela základních funkcí, a tudíž funkci prostředku směny. Samotný platební styk pak podle tohoto autora může být proveden:

- přímo mezi nimi,
- bez prostředníka,
- za pomoci zprostředkovatele (zpravidla nějaká finanční instituce, např. banka).

Velice podobnou definici uvádějí například Schlossberger a Soldánová (2005, s. 24), když píšou, že se jedná o vztah mezi plátcem a příjemce, který je realizován v určitých formách, a to buď přímo mezi nimi či za pomoci nějakého peněžního ústavu. Tato definice je ovšem rozdílná tím, že upozorňuje na nutnost rozlišení formy platební transakce, tzn., zda jde o transakci hotovostní či bezhotovostní.

Definici platební transakce je možné nalézt v zákoně č. 370/2017 Sb., o platebním styku. § 2 tohoto zákona definuje platební transakci jako:

- vložení peněžních prostředků na platební účet,
- výběr peněžních prostředků z platebního účtu,
- převod peněžních prostředků, je-li prováděna v rámci platební služby.

Zároveň se jedná o zcela základní službu, kterou poskytují například banky či spořitelny a úvěrní družstva svým klientům (Schlossberger, 2012, s. 11).

Vzhledem k tomu, že finanční instituce v platebním styku představuje prostředníka mezi dvěma účastníky platební operace, pak lze platební styk zahrnout mezi portfolio jí poskytovaných služeb. Posléze je také možné vymezit, kterou základní funkci při realizaci platebního styku naplňuje (Palouček, 2006, s. 141):

- depozitní a úvěrová funkce – první ze základních funkcí je představována shromažďováním úspor a jejich transformace v investice, tzn. zmiňovaná depozitní a úvěrová funkce,
- platební funkce – druhá ze základních funkcí je vytváření a zabezpečování mechanismu umožňujícího platební a zúčtovací styk, tzn. zmiňovaná platební funkce.

Tabulka 1 znázorňuje, které typické činnosti banky jakož finanční instituce, nabízejí, a to plně či částečně v souvislosti s naplňováním svých platebních funkcí.

Tabulka 1: Funkce finančních institucí v platebním styku

Funkce depozitní a úvěrová		Funkce platební
Přijímání vkladů	Vedení účtu	Realizace platebního styku
Poskytování úvěrů	Realizace platebních a zajišťovacích instrument	Směnárenské operace
Odkup pohledávek	Emise a obchodování s cennými papíry	

Zdroj: Polouček, 2006, s. 142.

Podle Máče (2006, s. 28) je možné platební styk, respektive platební produkty členit podle řady kritérií:

- z hlediska způsobu placení:
 - hotovostní platební styk – v tomto případě jde o přesun peněz mezi plátcem a příjemcem v hotovosti,
 - bezhotovostní platební styk – v tomto případě jde o úhradu nebo inkaso pouze prostřednictvím bezhotovostního převodu na účtech plátců a příjemců u bank,
- z hlediska teritoria:
 - tuzemský platební styk – je realizován mezi subjekty uvnitř národní ekonomiky, obvykle pak v tuzemské měně,

- zahraniční platební styk – je realizován mezi tuzemskými a zahraničními subjekty, a to včetně plateb, které jsou uskutečňované tuzemskými subjekty v zahraničí,
- přeshraniční platební styk – je realizován mezi tuzemskými subjekty ve vazbě na zahraniční subjekty z krajin Evropského hospodářského prostoru (to vše do výše 50 tis. EUR včetně částek v měnách krajin spadajících do Evropského hospodářského prostoru),
- z hlediska lhůty k provedení:
 - přednostní neboli expresní platby – v tomto případě se jedná o okamžité převedení peněžních prostředků z účtu klienta,
 - standardní platby – v tomto případě se jedná o realizaci příkazu klienta (tzn. platební operace) dle předem domluvených, tudíž zároveň standardních podmínek,
- z hlediska náležitosti původních dokumentů:
 - hladké platby – takovéto platby nejsou vázané na původní dokumenty, končí jí realizační fáze dokumentárního platebního styku,
 - dokumentární platby – takovéto platby naopak jsou bezprostředně vázané na průvodní dokumenty a rovněž mohou obsahovat bankovní závazek,
- z toho hlediska, zda banka vstupuje do závazku či nikoliv:
 - závazkový platební styk – v tomto případě banka vstupuje vedle klienta (případně namísto klienta) do závazků při uskutečňování daného platebního nástroje,
 - bezzávazkový platební styk – v tomto případě banka vystupuje pouze jakožto převodník, tudíž nedisponuje k platbě žádným závazkovým právním vztahem.

3.2 Historický vývoj platebního styku

Historický vývoj platebního styku je značně propojen se vznikem a vývojem prvních peněz. Podle Riegela (2007, s. 159) lze samotnou historii peněz datovat prakticky až do doby kamenné a bronzové. Vůbec nejstarší peníze se začaly objevovat již před 11 000 lety, a to ve formě zemědělských plodin či dobytku.

Dle Černohorského a Teplého (2011, s. 30-31) je však vznik peněz spojen především se vznikem dělby práce. Totiž do okamžiku, kdy ve společnosti dělba práce neexistovala, vytvářel každý takové statky, které potřeboval jenom pro sebe. Nikdo nepotřeboval statky od někoho jiného, jelikož veškeré živobytí bylo zabezpečováno vlastními silami. Tento typ ekonomiky je nazýván jako tzv. Robinsonova ekonomika. Postupem času ovšem lidé přestávali být izolováni a zjistili, že je mnohem efektivnější, když soustředí svoji činnost na to, co člověk umí nejlépe. Například švec dovede ušít boty, zemědělec zase umí pěstovat zemědělské produkty atd. Tento proces je nazýván jako dělba práce.

V samotných počátcích rozvoje dělby práce a směny tudíž docházelo k naturální směně, neboli jinak řečeno k tzv. barterovým obchodům. V rámci barterových obchodů byl přímo směňován jeden druh zboží či služby přímo za jiný druh. V počátcích byly tyto směny dokonce uskutečňovány v naprosto náhodném, a teprve později v určitém, obchodními zvyklostmi stanoveném, kvantitativním poměru. Jak však postupně docházelo k rozvoji dělby práce a k rozšiřování množství, jakož i různých druhů zboží či služeb určených pro směnu, přestala naturální směna vyhovovat. (Jílek, 2013, s. 17)

Barterová směna tudíž začala být postupně nahrazována tzv. nepřímou směnou. Je ale třeba dodat, že i v dnešní době se využívá barter, a to obzvláště v mezinárodním obchodě, kdy dochází např. k platbě ropou, zemním plynem apod., jakož i v případě existence hyperinflace v ekonomice. Nicméně výše zmiňovaná nepřímá směna představuje směnu jednoho zboží za jiné pomocí zboží třetího. Zboží, které má velkou obchodovatelnost, je zpravidla předmětem obchodu. V okamžiku, kdy lidé toto zboží požadují ve stále větším množství, jelikož je velmi dobře obchodovatelné, a kdy se počet používaných prostředků směny vymezí pouze na několik obchodovatelných statků, které je ochoten přijmout prakticky každý, nazýváme tento prostředek směny jako peníze. (Černohorský a Teplý, 2011, s. 31)

Jílek (2013, s. 17) v této souvislosti mluví o tzv. plnohodnotných neboli komoditních penězích, tudíž o takovém zboží, které bylo všeobecně velmi dobře přijímáno a umožňovalo tak oběh všech ostatních druhů zboží a služeb. Funkci těchto peněz plnily v různých dobách různé předměty. Postupně se však ukázalo, že velice vhodnou formou plnohodnotných peněz představují zejména drahé kovy, jako je zlato či stříbro.

Vůbec první mince z drahých kovů byly raženy přibližně kolem roku 640 př. n. l. v Lydii. Postupně se však ukázalo, že podstatou peněz není skutečnost, zda jsou přímo vyrobené z drahých kovů či ne, ale samotná důvěra lidí v to, že je za drahé kovy mohou kdykoliv bezproblémově vyměnit. Právě tento fakt se prokázal zavedením papírových peněz směnitelných za zlato. (Rejnuš, 2014, s. 39)

Pro urychlení oběhu drahých kovů, resp. mincí se tudíž začalo používat jejich uložení u zlatníků, kteří vystavili na uložení potvrzení. Tato stvrzenka se tak fakticky stala předchůdcem bankovky. Řeč je o pravém zlatém standardu. Vydávání potvrzení brzo přešlo do rukou bankéřů. Postupně však banky začaly zvyšovat svůj zisk tím, že začaly vydávat více podobných poukázek, aniž by braly ohled na objem drženého drahého kovu. Logicky totiž mohly předpokládat, že všichni vkladatelé si svůj drahý kov nikdy nevyberou najednou. (Jílek, 2013, s. 20)

Nicméně požadavek státu na zvýšení výdajů státního rozpočtu nad úroveň jeho příjmu postupně vedl až ke vzniku papírových peněz ve formě tzv. státovek, tzn. k potvrzení o dluhu státu. Všeobecně je však možné říct, že nebyla patrná příliš velká snaha splácet dluhy státní pokladny, ale naopak se projevovaly spíše tendence k jejich zvětšování. Vzhledem k tomu, že existovalo velké množství bank, které vydávaly různé druhy bankovek, bylo složité se v nich orientovat. Právě tato skutečnost byla hlavním důvodem ke vzniku centrální banky, které byl udělen monopol na emisi. (Jílek, 2013, s. 23)

Obecně však první banka vznikly už před více než 5 000 lety ve starověké Mezopotámii, což mimo jiné dokládají dochované destičky, na kterých byly zaznamenány vklady a úvěry. Ovšem ke skutečnému zlatému věku bankovníctví došlo až v renesanční Itálii. V Itálii došlo během 13. a 14. století k velkému rozmachu obchodu, a to na základě italských námořních úspěchů. Pro mezinárodní obchod bylo ale velmi brzo potřeba bezhotovostních transakcí, neboť neustále vysílat lodě, které byly naplněny zlatem, bylo

jednak nesnadné a jednak velmi nebezpečné. Mnohem efektivnější tak bylo vytvořit síť „bankovních poboček“ a začít používat šeky a směnky. (Lipovská, 2017, s. 116)

Za vůbec nejstarší veřejně kontrolovanou úvěrovou institucí na světě je možné označit italskou Banca Monte dei Paschi di Siena. Ta byla založena městskými úřady v roce 1472 a podobně jako i současné a moderní banky, i tato banka přijímala vklady od soukromých osob, jakož i od veřejných institucí. Mezi její další činnosti patřilo například (Polouček, 2006, s. 38):

- poskytování úvěrů proti zástavě,
- obchodování se směnkami,
- směňování valut,
- podnikání v zahraničí.

Tato banka funguje dodnes a je tak jednoznačně nejdéle existující bankou na světě. V osmnáctém století se začaly rovněž objevovat první spořitelny, které usilovaly o to naučit chudé lidi strádat peníze a hospodařit s nimi. (Lipovská, 2017, s. 117)

V českých zemích se pak první banky začínají objevovat až počátkem devatenáctého století. Zmínit je potřeba zejména Českou spořitelnu. Ta byla založena z iniciativy české aristokracie v roce 1824. Filiálka rakouské National Bankt pak začala působit v Praze v roce 1847. V následujícím období došlo k založení celé řady nových bankovních domů, avšak některé doplatily na neobezřetné chování. Bankovní sektor však značně narušil burzovní krach v roce 1873. Ten výrazně dopadl na burzu ve Vídni a na základě velice úzkého propojení se záhy projevil i na pražském peněžním a kapitálovém trhu. Krize bank však byla u nás nakonec mnohem silnější než v samotném Rakousku. (Polouček, 2006, s. 38)

Nicméně celkově je možné konstatovat, že rozvoj tuzemského bankovního sektoru se srovnání s jinými evropskými zeměmi poměrně výrazně opozdil. Prakticky až počátkem devadesátých let devatenáctého století došlo k návratu důvěry v úvěrový systém a posléze i k rozvoji podnikání. Právě rozvoj podnikání představoval nutný předpoklad k ozdravení tuzemského bankovníctví. (Polouček, 2006, s. 39)

Počátkem minulého století se již naše bankovníctví vyvíjelo poměrně úspěšně a je možné říci, že i když se některé banky dostaly do problémů, nedošlo vysloveně k ohrožení stability. Podobně tomu bylo i během první světové války. Bankovní sektor byl později

výrazně ovlivněn také vznikem Československé republiky v roce 1918, kdy bylo potřeba řešit problémy týkající se budování nového státu a měnové odluky. Klíčovou změnu pak přineslo vybudování centrální banky. Národní banka Československá svoji činnost zahájila v roce 1926. V období těsně před druhou světovou válkou u nás existovalo přibližně 120 bank a bankovních domů. Během okupace se však jejich počet výrazně snížil. Trend snižování počtu bank dokonce pokračoval i po ukončení druhé světové války. (Polouček, 2006, s. 39-40)

Počátkem roku 1990 bylo v Česko-slovenské federativní republice celkem pět bank. Ke konci následujícího roku se však jejich počet výrazně zvýšil, a to na 24 (včetně bank zahraničních). Jejich počet se až do roku 1993 velmi rychle zvyšoval, poté až do roku 1997 došlo ke stagnaci a posléze po roce 1997 k opětovnému snižování. U nás zejména a převládalo mínění, že v České republice je příliš velké množství bank, tudíž Česká národní banka neudělovala licence ani renomovaným zahraničním bankám. (Polouček, 2006, s. 40)

Nicméně společně s tím, jak vznikaly nové banky, postupně vznikl i problém, který se týkal mezibankovního platebního styku. Totiž dosavadně používaný systém ABO zvládal přesuny peněz mezi účty pouze několika peněžních institucí. Státní banka československá tudíž začala vyvíjet zcela nový systém, který by dovoloval zapojit do systému mezibankovního platebního styku větší množství bank a bankovních institucí. Toto se velmi brzo podařilo a v březnu roku 1992 byl uveden do provozu zcela nový systém mezibankovního platebního styku CERTIS. (Jílek, 2013, s. 66)

Vznik platebních terminálů se stal důležitým milníkem ve rozvoji nových platebních metod. První platební terminály vyžadovaly provedení relativně mnoha činností – zadat číslo karty, placenou částku atd. na klavesnici. Druhá generace terminálů v ČR používala záznamy o důležitých informacích na magnetickém proužku platební karty a offline seznamu zablokovaných či zakázaných karet. K přenosu záznamů a dat o platbách byly používány diskety, poté – telefonní a datové linky. Termínly umožňující online přenos dat se nazývají Electronic Funds Transfer at Point Of Sale (EFTPOS) a vznikly značně později (Juřík, 2006).

Popisu jednotlivých nástrojů platených styků je věnována další kapitola.

3.3 Nástroje platebního styku a platební systémy

3.3.1 Běžný účet

Běžný účet je jedním ze stěžejních bankovních produktů, který zpravidla stojí na počátku vzájemných vztahů mezi klientem a bankou. Ve stručnosti je možné jej charakterizovat jako účet, který je veden bankou pro jejího klienta, přičemž jeho klíčová funkce spočívá v realizaci platebního styku. (Radová, Dvořák a Málek, 2013, s. 178)

Také Máče (2006, s. 21 - 22) píše, že se jedná o základní stavební kámen bankovních služeb. Právě na běžný účet pak bezprostředně či zprostředkovaně navazují mnohé další služby bank. Veškeré poskytované produkty či služby obchodních bank jsou totiž vždy vázané na existenci běžného účtu. Zároveň se jedná i o nejžádanější produkt, který banky poskytují svým klientům. Banky přijímají na běžný účet peněžní prostředky v hotovostní, ale i v bezhotovostní formě, uskutečňují z běžného účtu tuzemské i zahraniční platby, jakož i výplaty v hotovosti.

V takovém případě, kdy stav na účtu vykazuje i záporný (debetní) zůstatek, je tento účet označován jako kontokorentní. Tímto způsobem čerpaný úvěr se pak nazývá jako kontokorentní úvěr. (Radová, Dvořák a Málek, 2013, s. 178)

Z podstaty běžného účtu vyplývá, že výše zůstatku na tomto účtu se často mění. Může docházet k jeho zvyšování prostřednictvím úhrad přijatých ve prospěch účtu, či naopak k jeho snižování prostřednictvím uskutečnění platebních příkazů k úhradě na vrub daného účtu. Ke konci úrokového období pak banka rovněž na běžný účet připíše úroky z částek, které na něm byly uloženy. (Radová, Dvořák a Málek, 2013, s. 178)

Banky mohou na základě své obchodní politiky vést účty určitým skupinám klientů. Strukturu osob, jimž banky vedou účty, pak naznačuje tabulka přiložená níže (viz tabulka 2):

Tabulka 2: Klienti bank – majitelé účtů

Fyzické osoby	Tuzemci, cizozemci	Občané
		Podnikatelé
Právnícké osoby	Tuzemci, cizozemci	

Zdroj: Máče, 2006, s. 22

Běžný účet tudíž může být zřízen jak tuzemcům, tak cizozemcům, a to jak právníckým, tak fyzickým osobám. Je možné jej zřídit buď v českých korunách, tudíž v domácí měně, ale rovněž v jakékoli cizí měně, a to podle konkrétní nabídky každé banky. (Máče, 20006, s. 22)

Tabulka 3: Banka zřizuje běžný účet

Banka zřizuje běžný účet		
komu	tuzemcům	fyzickým osobám
		právníckým osobám
	cizozemcům	fyzickým osobám
		právníckým osobám
v jaké měně	domácí (Kč)	
	cizí (CM)	
za jakým účelem	zajištění tuzemského i zahraničního (přeshraničního) platebního styku	
	zúčtování všech operací z příkazu majitele účtu nebo osoby zmocněné	

Zdroj: Máče, 2006, s. 23

3.3.2 Nástroje platebního styku

Nástroj platebního styku je možné definovat jako typ instrumentu, prostřednictvím kterého daná banka či instituce realizuje platební operace. Mezi současné nástroje bezhotovostního platebního styku a zúčtování v tuzemsku, které jsou používány bankami, patří především tyto uvedené: (Máče, 2006, s. 34)

- **příkaz k úhradě** – jde o nejjednodušší a velice rychle zpracovatelný instrument. Je možné jej specifikovat jako platební příkaz k podnětu plátce. Jinými slovy jde o příkaz majitele účtu bance, aby k tíži jeho účtu uskutečnila určitou platbu, a to ve prospěch účtu třetí osoby neboli příjemce dané platby. (Máče, 2006, s. 38)
- **příkaz k inkasu** – na rozdíl od výše popisovaného příkazu k úhradě tento platební instrument vychází z podnětu příjemce dané platby a nikoliv plátce. (Černohorský a Teplý, 2011, s. 238)

V dnešní době bývá nejběžnější využití této formy placení zejména v tom případě, kdy si tento způsob dohodl plátce se svoji bankou. Vůbec nejčastěji se pak tato forma placení

vyřizuje při SIPO, tzn. při sdruženém inkasu plateb obyvatelstva. Tím se po dohodě mezi plátcem a příjemcem zabezpečují pravidelné úhrady plateb, jako jsou například platby za elektřinu, plyn či nájem. (Máče, 2006, s. 43 - 44)

- **hromadný příkaz k úhradě či k inkasu** – od jednotlivého příkazu se tato forma odlišuje tím, že na jednom formuláři je více než pouze jedna zúčtovací položka určená k úhradě. Výhodou je, že takto je možné zúčtovat najednou několik operací různého charakteru, a to ve prospěch různých účtů. (Máče, 2006, s. 41)
- **trvalý příkaz k úhradě či inkasu** – jde o příkaz k uskutečnění opakovaných plateb. Prostřednictvím tohoto typu placení se provádí: (Máče, 2006, s. 41)
 - o opakující se platby pro totožného příjemce,
 - o pravidelné převody v jisté výši či nad určený strop zůstatku na účtu, případně celého zůstatku.

Trvalý příkaz k úhradě je tudíž odvozen od příkazu k úhradě a převádí se jím z účtu opakovaně totožná částka. (Peníze, 2019)

- **platební příkaz pro zahraniční či přeshraniční platební styk** – platební příkaz pro zahraniční platební styk se provádí mezi tuzemskými a zahraničními subjekty. Spadají sem i platby realizované tuzemskými subjekty v zahraničí. Platební příkaz pro přeshraniční platební styk se uskutečňuje mezi tuzemskými subjekty v návaznosti na zahraniční subjekty z krajin EHP. To vše do výše 50 tisíc EUR. (Máče, 2006, s. 28)
- **šek** – jedná se o cenný papír, který obsahuje bezpodmínečný příkaz výstavce šeku bance, aby došlo k vyplacení z jeho účtu oprávněnému majiteli šeku uvedené částky. Svým způsobem jde vlastně o platební příkaz bance. Využití závisí zejména na tradici, nicméně relativně často se šeky využívají v USA. Podstatné je však také dodat, že šek může být využíván jak při hotovostních, tak i při bezhotovostních platbách. (Černohorský a Teplý, 2011, s. 238)
- **bankovní platební karta** – jedná se o moderní instrument bezhotovostního platebního styku. Zpravidla bývá využíván k úhradě spotřebních výdajů a výběru hotovosti z bankomatu. Svým charakterem platební karty navazují na výrazné rozšíření osobních běžných a úvěrových účtů u bank. Jedním z cílů tohoto platebního integumentu je zejména překonat nedostatky šekového a především pak hotovostního

platebního styku. Platební karty rovněž komitentům umožňují jednodušší a bezpečnější dispozici s finančními prostředky, případně s poskytnutým úvěrem. (Máče, 2006, s. 55).

V České republice se využití platebních karet poměrně rychle rozšířilo. Pokud v roce 1993 byl jejich počet u nás přibližně 550 tisíc, pak v roce 2011 se už blížil k 10 milionům (Revenda, 2015, s. 37).

V loňském roce byl jejich počet 11,8 milionů kusů. Zároveň došlo k překonání hranice jedné miliardy transakcí tímto platebním prostředkem u obchodníků. (České noviny, 2019)

V rámci nástrojů platebního styku je možné si všimnout: (Máče, 2006, s. 34)

- **hotovostní platební styk** – je uskutečňován za pomoci hotových peněz, tzn. bankovek a mincí. Lze jej charakterizovat jako všechny hotovostní platby, které jsou realizovány bankami, jinými právníckými či fyzickými osobami, a to jak pro svou vlastní potřebu, tak i pro potřebu klientů. (Máče, 2006, s. 34).

Jinak řečeno, v rámci hotovostního platebního styku dochází k předání hotovosti, tzn. bankovek nebo mincí mezi plátcem a příjemcem. (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 410)

- **poštovní poukázky** – v pravém slova smyslu se nejedná o nástroj platebního styku bank, ale České pošty. Je však možné je zařadit mezi základní instrumenty platebního styku, a to díky mnohaleté praxi jejich zúčtování za pomoci bank, respektive několika vybraných bankovních ústavů. (Máče, 2006, s. 38).

3.3.3 Zahraniční platební styk

Kalabis (2012, s. 72) vymezuje zahraniční platební styk následujícím způsobem:

„Jedná se o bezhotovostní pohyb peněžních prostředků z jednoho státu do druhého, obvykle ve měně jednoho z nich. Zahraniční platební transakce zahrnují veškeré převody peněžních fondů vzniklých z mezinárodního pohybu zboží, služeb a kapitálu.“

Máče (2006, s. 28) píše, že se jednoduše jedná o platební styk mezi tuzemskými a zahraničními subjekty, a to včetně plateb, které jsou uskutečňované tuzemskými subjekty v zahraničí.

Dodejme však, že mezi platby zahraničního platebního styku je možné zahrnout rovněž převody realizované v rámci Evropského hospodářského prostoru, které jsou provedené v jiné měně, než je měna členských států Evropského hospodářského prostoru. Ovšem transakce, které jsou uskutečněny v příslušných měnách v rámci Evropského hospodářského prostoru do výše ekvivalentu 50 tisíc EUR, už spadají pod tzv. přeshraniční platební styk. (Kalabis, 2012, s. 72)

Při provádění zahraničního bezhotovostního platebního styku je potřebná vazba mezi domácími a zahraničními bankami. Domácí banka může uskutečňovat platby se zahraničními bankami buď v rámci korespondenčního vztahu (viz kapitola 3.7), případně prostřednictvím systému, který zabezpečuje zahraniční platební styk. (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 436)

Nicméně v dnešní době je největší množství zahraničních plateb uskutečňováno prostřednictvím SWIFT, organizaci založené v Belgii v roce 1973. Důležité je však dodat, že SWIFT není přímo platebním systémem. Jedná se o systém pro zprostředkování zpráv mezi institucemi. (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 436)

3.3.4 Platební systémy

Platební systém je možné charakterizovat jako systém zabezpečující převody peněžních prostředků za předpokladu že: (Máče, 2006, s. 145)

- se řídí právem České republiky,
- má minimálně tři účastníky,
- je realizován na základě písemné smlouvy,
- provozovatel systému je držitelem licence,
- uskutečňuje převody peněžních prostředků dle pravidel, které jsou určeny na základě zákona o platebním styku.

Jediným platebním systémem, který aktivně funguje na území České republiky je systém CERTIS. Tento systém pracuje na těchto konkrétních základních principech: (Máče, 2006, s. 145 – 146)

- zúčtuje veškeré české mezibankovní platby v českých korunách, a to bez ohledu na výši částky,

- všichni přímý účastníci mají v České národní bance účet platebního styku,
- na účtu platebního styku není povolen debetní zůstatek,
- zúčtuje jediné kryté platby,
- zabezpečuje neodvolatelnost příkazů, které jsou přijaté od účastníků.

Mejstřík a kol. (2014, s. 436) vysvětlují, že platební systém je možné dále dělit podle:

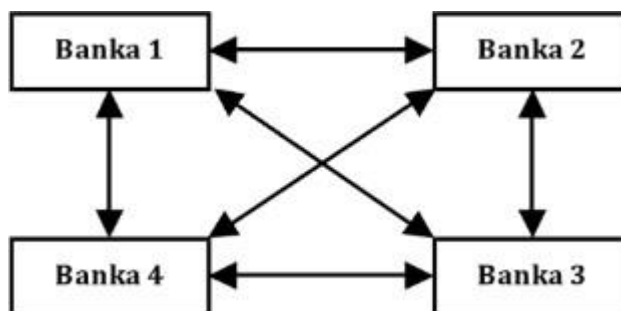
- **organizace platebního styku:**
 - ***vnitrobankovní systém*** – v tomto případě probíhají platby pouze v rámci jedné banky.
 - ***mezibankovní systém*** – v tomto případě probíhají platby mezi jednotlivými bankami.
- **způsobu vypořádání plateb:**
 - ***korespondentský systém*** – v rámci tohoto systému banka vede pro další banku speciální účet, přes který se uskutečňují platby mezi těmito bankami. Korespondentský systém je využíván především pro zahraniční platební styk. Při užívání pojmů je však klíčový pohled tuzemské banky: (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 436)
 - *nostro účet* – jde o účet, který je veden pro tuzemskou banku v zahraniční partnerské bance. Jedná se o aktivní účet, protože obsahuje pohledávky za bankami a vklady u bank.
 - *loro účet* - jde o účet, který je veden v tuzemské bance pro zahraniční banku. Jedná se naopak o pasivní účet, protože obsahuje závazky k bankám a přijaté vklady bank.
 - ***clearingový systém*** – v rámci tohoto systému mají jednotlivé banky svůj účet u zúčtovacího centra. To znamená např.: (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 438)
 - centrální banka,
 - obchodní banka,
 - jiná finanční instituce.

Banky tudíž mezi sebou navzájem platební styk neuskutečňují. (Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 436)

Jinak řečeno, jedna banka vystupuje jakožto zúčtovací místo pro obchodní banky, které jsou na ni navázány za pomoci svých účtů platebního styku. (Smejkal a Rais, 2013, s. 210)

Na obrázku přiloženém níže (viz obrázek 1) je zobrazeno schéma korespondenčního platebního systému:

Obrázek 1: Korespondenční platební systém

Zdroj: Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 438

Následující obrázek (viz obrázek 2) zobrazuje naopak schéma clearingového platebního systému:

Obrázek 2: Clearingový platební systém

Zdroj: Mejstřík, Pečená a Teplý, 2014, s. 438

3.3.5 Elektronický platební styk

S nástupem techniky a jejího rozvoje vznikaly požadavky na přenášení informací, kterých bylo stále větší a větší množství. Hledaly se tudíž stále nové cesty a prostředky umožňující vzdálenou komunikaci. Za první velkou změnu lze považovat telefon. Ten však pro bankovníctví nebyl ideálním a spolehlivým komunikačním prostředkem. Následovalo

použití faxu. Technika však nebyla nejdokonalejší a mnohdy se stávalo, že faxem vytištěné příkazy bylo nečitelné. Revoluce nastala až spolu s použitím počítačů, prostřednictvím kterých je možné zpracovat jakákoliv data. Vznik složitějších programů pak spustil zejména elektronický podpis. Došlo k rozšíření komunikace s bankou, a to na prakticky 24 hodin denně po 7 dní v týdnu. Také nabídka služeb byla výrazně rozšířena. (Máče, 2006, s. 149)

Nicméně pro to, aby mohla být komunikace funkční, je zapotřebí zajistit propojení uživatelských aplikací s bankovním systémem. V bance jsou instalovány tzv. komunikační servery, za pomoci kterých probíhá komunikace. Do nich jsou z bankovního systému přenášeny informace pro klienty. Ti si je pak mohou stahovat podle svých potřeb a možností daného systému. (Máče, 2006, s. 149)

Veškeré programy pro elektronickou komunikaci pro klienta mimo jiné představují rovněž určitou ochranu před chybami a snižují riziko chybovosti. Elektronický platební styk za pomoci počítačů neboli tzv. elektronické bankovníctví je určeno zejména pro firmy a podnikatele, kteří disponují vyšším množstvím položek na účtech. Pro skupinu fyzických osob je zřejmě nejvýhodnější možnost obsluhy za pomoci telefonu neboli tzv. telefonní bankovníctví. (Máče, 2006, s. 149)

Schlossberger a Soldánová (2005, s. 24) však vysvětlují, že pod samotným pojmem elektronický platební styk je možné chápat prakticky veškeré bezhotovostní platby, které jsou prováděné prostřednictvím služeb přímého bankovníctví či za pomoci jiného kanálu pro tento způsob předávání informací.

Máče (2006, s. 166) dodává, že rozvoj elektronického bankovníctví a elektronických peněz výrazně zvyšuje efektivnost bankovníctví a platebního systému, přičemž zároveň snižuje náklady na menší operace, a to jak v národním, tak i v mezinárodním měřítku.

3.4 Právní úprava platebního styku

Jak už bylo uvedeno v první podkapitole, platební styk je možné vymezit jako peněžní vztah mezi plátcem a příjemcem. Tento vztah je realizován v určitých formách prostřednictvím dohodnutých platebních instrumentů, a to buď přímo mezi nimi, či za pomoci k tomu určených subjektů. Z právního hlediska je pak možné se více zaměřit zejména na: (Schlossberger, 2006, s. 11)

- obsah – obsahem tohoto popisovaného právního vztahu, jež zprostředkovávají banky či spořitelní a úvěrní družstva, je souhrn práv a povinností, které se týkají realizace takových operací, při nichž poskytovatel (tzn. kupříkladu banka) na základě příkazu svých klientů uskutečňují operace platebního styku klientem vybraným platebním instrumentem.
- subjekt – subjekty tohoto právního vztahu mohou být fyzické či právnické osoby stojící v roli klientů bank či spořitelních a úvěrních družstev na jedné straně, přičemž na druhé straně pak stojí samotné banky nebo spořitelní a úvěrní družstva.

Nicméně jak je z výše uvedeného textu zřejmé, platební styk je především záležitostí plátce a příjemce (Polouček, 2006, s. 141). V případě, že do tohoto právního vztahu vstoupí při poskytování služeb platebního styku například banka, nebo nějaký jiný subjekt, pak stojí pouze v roli zprostředkovatele. (Schlossberger, 2006, s. 11)

Platební styk však bývá mnohdy chápán jako jednoduché placení za pomoci bank bez výraznějších znalostí jeho jednotlivých forem či nástrojů. Ty se však od sebe zpravidla výrazně liší a vycházejí také z různých pramenů práva. Právě z tohoto důvodu je nutné zaměřit se na výklad základních právních norem, které platební styk upravují. (Máče, 2006, s. 20)

3.4.1 Právní úprava platebního styku v České republice

V roce 2004 však Česká republika vstoupila do Evropské unie a v této souvislosti bylo také nutno odpovídajícím způsobem upravit právní předpisy, které se týkají platebního styku v souladu s požadavky EU, a to především s těmito právními předpisy (Schlossberger a Soldánová, 2005, s. 107):

- směrnice č. 97/5/ES,

- směrnice č. 98/26/ES,
- nařízení č. 2560/2001/ES.

Zúčtování plateb je uskutečňováno v tuzemské měně členské země či v EUR. Všechny příkazy v rámci přeshraničního platebního styku musí obsahovat mimo běžných náležitostí také bankovní spojení přeshraničního styku (IBAN) a identifikaci banky. (Schlossberger a Soldánová, 2005, s. 107)

Asi nejzásadnějším právním předpisem v této oblasti je zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku. Tento zákon nabyl účinnosti 13. ledna 2018 a nahradil dosavadní zákon č. 284/2009 Sb. (Pelikánová, 2018, s. 12)

Tato legislativní změna zareagovala na požadavek nové směrnice Evropského parlamentu a Rady 2015/2366 ze dne 25. listopadu 2015 o platebních službách na vnitřním trhu. Členské státy (mezi které pochopitelně patří i Česká republika) jsou dle této směrnice povinny přijmout předpisy, které jsou potřebné pro dosažení souladu se směrnicí právě do 13. ledna 2018. Hlavním cílem zmiňované směrnice je zejména posílení vnitřního trhu služeb v Evropské unii a to prostřednictvím: (Tornová, 2016)

- založení jednotného rámce pro poskytování platebních služeb,
- zavedením jednotných pravidel platebního styku,
- zaměření se na ochranu uživatelů platebních služeb.

Nicméně samotný zmiňovaný zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku přináší několik zásadních změn: (Vojtěch, 2017)

- rozšíření subjektů, které mají oprávnění poskytovat platební služby (kromě bank či spořitelních a úvěrových družstev mohou nyní poskytovat platební služby rovněž správci informací o platebním účtu či držitelé poštovní licence),
- zavedení služby nepřímého dání platebního příkazu,
- nová úprava blokace peněžních prostředků,
- silné ověření uživatele (nové opatření zaměřující se na důraznější ochranu uživatelů platebních služeb),
- snížení limitu odpovědnosti uživatele při neautorizované transakci, ke které došlo za použití ztracení nebo odcizené karty.

Velice důležitá je však i vyhláška č. 169/2011 Sb., o stanovení pravidel tvorby čísla účtu v platebním styku. Tento prováděcí právní předpis pak konkrétně určuje: (Finanční vzdělávání, 2019)

- podobu čísla účtu v národním formátu,
- použití kódů platebního styku,
- způsob vytváření IBAN z národního formátu čísla účtu.

Máče (2006, s. 20 – 21) vysvětluje, že na platební styk mezi bankami na území České republiky se pak vztahuje úprava v zákoně č. 21/1992 Sb., o bankách. Ta stanovuje, že banky si mezi sebou převádějí peněžní prostředky v tuzemské měně, a to dle jednotlivých položek, které jsou vytvořené na základě vlastních příkazů a příkazů svých klientů prostřednictvím platebního styku.

Na uzavření tzv. Ženevských konvencí, ke kterým Československo přistoupilo během 30. let minulého století, pak navazuje zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový. Zásady vydávání i používání šeků jsou konkrétně uvedeny ve Všeobecných obchodních podmínkách České národní banky. (Máče, 2006, s. 21)

Státní banka československá vydala v roce 1992 důvodu chybějícího zákona o platebním styku pro oblast vedení běžných účtu a platebního styku a zúčtování, dokument, který je nazýván jako Všeobecné obchodní podmínky. Na základě tohoto dokumentu se stanovují: (Máče, 2006, s. 21)

- zásady vedení účtů klientů u bank,
- realizace platebního styku a zúčtování na těchto účtech.

Popisovaná norma, která však není normou právní, tedy nemá ani právní závaznost je určena pro potřeby obchodních bank pro vytváření vlastních obchodních podmínek při zúčtování a vedení účtů (Máče, 2006, s. 21). Je však důležité dodat, že s úpravou všeobecných obchodních podmínek přišel až Nový občanský zákoník. Hlavním důvodem zavedení tohoto institutu je urychlení a zjednodušení procesu uzavírání smluv. (Zákon č. 89/2012 Sb., zákon občanský zákoník)

Ve sféře platebního styku se však odráží rovněž ustanovení mnoha dalších právních předpisů, mezi které patří například tyto uvedené: (Finanční vzdělávání, 2019)

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,
- zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi,
- zákon č. 277/2013 Sb., o směnářské činnosti,
- zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

3.4.2 Právní úprava platebního styku v Kazachstánu

Republika Kazachstán disponuje dvouúrovňovým bankovním systémem (Souhrnná teritoriální informace Kazachstán, s. 7). Nejvyšší úroveň systému představuje Národní banka. Veškeré cíle, zásady i právní postavení této banky jsou upraveny nařízením prezidenta Republiky Kazachstán od 11. 8. 1999 N 188. (Baimuratov, 2000, s. 53)

Veškeré další banky jsou druhé úrovně. Klíčovým normativním dokumentem pro činnost bankovního sektoru je zákon № 2444 o „Bankách a bankovní činnosti“ z roku 1995. V roce 2014 došlo k utvrzení Koncepce rozvoje finančního sektoru Kazachstánu do roku 2030 (№954). V loňském roce bylo v této zemi registrováno celkem: (Souhrnná teritoriální informace Kazachstán, s. 7)

- 32 bank,
- 14 organizací s licenci na uskutečňování určitých forem bankovních operací,
- 2 společnosti zabývající se hypotékami.

Mezi největší banky republiky Kazachstán patří tyto uvedené: (Souhrnná teritoriální informace Kazachstán, s. 7)

- National Bank of Kazakhstan,
- Kazkommertzbank,
- CesnaBank,
- SberBank,
- ATF Bank,
- BankCenterCredit,
- Forte Bank.

Zároveň zde však působí i pobočky několika významných zahraničních bank, mezi které patří například tyto uvedené: (Souhrnná teritoriální informace Kazachstán, s. 7)

- The Royal Bank of Scotland Group,
- Citibank,
- HSBC.

V zemi je také celkem 32 pojišťovacích společností. Dále je nutno říct, že v Kazachstánu probíhá konsolidace bankovního sektoru. Některé menší banky jsou buď slučovány s většími, případně zcela opouštějí trh. Finanční služby zde už poskytuje člen Home Credit Group. Jedná se o AO Home Credit Kazachstán a především Home Credit Bank. Za přibližně 10 let působnosti se stalo jeho klienty necelý milion obyvatel. Patří mu také druhé místo v poskytování spotřebních úvěrů fyzickým osobám na zdejším finančním trhu. Aktuálně nabízí přibližně třicet programů spotřebního a peněžního úvěrování. (Souhrnná teritoriální informace Kazachstán, s. 7)

Nicméně od předloňského roku až do konce roku 2018 probíhal program na uzdravení zdejšího bankovního sektoru. Tohoto programu se účastnily banky s kapitálem minimálně 45 mld. Celkem dvě třetiny hodnoty rekapitalizace půjčovala Národní banka a zbytek pak akcionáři. Zabezpečeno bylo 50 % ozdravení bankovního sektoru. (Souhrnná teritoriální informace Kazachstán, s. 7)

Platební systém, je důležitou součástí měnového systému země, ovlivňuje velikost a rychlost oběhu peněžní zásoby, ovlivňuje tempo reprodukčních procesů. Zajištění jejího účinného a nepřerušovaného fungování je jedním z cílů národní banky stanoveného zákonem „O národní bance Republiky Kazachstán“, čl. 7 odst. 3. V souladu se zákonem NBRK reguluje a dohlíží na platební systémy, dohlíží nad nimi, reguluje trh platebních služeb, stanoví pravidla pro organizaci činnosti platebních organizací a provádění bezhotovostních plateb a převodů peněz.

Formování a vývoj domácího platebního systému v Kazachstánu probíhalo v několika fázích. První fáze zahrnuje období, které začalo od okamžiku, kdy Kazachstán získal nezávislost v roce 1991 a trvala až do roku 1998. V této fázi, současně s reformou bankovního systému, zahájila Národní banka Republiky Kazachstán práce na vytvoření vlastního platebního systému.

Centrum pro vypořádání a hotovost národní banky byly svěřeny 2 hlavní úkoly – nepřerušovaná implementace mezibankovních plateb a zavedení národní měny – tenge v listopadu 1993. Současně národní banka začala zavádět elektronické platby v zúčtováních s

cílem urychlit a zlepšit spolehlivost plateb. V roce 1995 byl v Almaty otevřen clearingový dům Alma-Ata, který začal provádět osídlení metodou mnohostranného síťování. V důsledku toho bylo na základě rozhodnutí správní rady Národní banky Kazachstánu č. 252 ze dne 30. prosince 1995 v souladu s „Programem reformy bankovního systému Republiky Kazachstán“ na jeho základě vytvořeno Kazachstánské mezibankovní vypořádací centrum (KISC), které je samostatným ekonomickým subjektem a je součástí struktury Národní banka Republiky Kazachstán.

Začátek druhé etapy vývoje platebních systémů v Kazachstánu, který byl poznamenán přijetím zákona Kazašské republiky č. 237-1 „O platbách a peněžních převodech“ v roce 1998, který byl založen na úkolu navazovat a regulovat platební vztahy.

V souladu se zákonem přijatým v listopadu 1999 byl v Kazachstánu vytvořen jednotný clearingový systém podobný americkému automatizovanému clearingovému domu (Automated), který dodnes funguje jako americký analog, což umožňuje jeho účastníkům řídit svou vlastní likviditu s přihlédnutím k maximálnímu využití proti toku plateb.

V roce 2000 byl velký platební systém (SCS) transformován v souladu s požadavky mezinárodních standardů na systém mezibankovního převodu peněz (ISMT), což je systémově důležitý platební systém v Kazachstánu a funguje v reálném čase (RTGS). V roce 2002 byl v Almaty zahájen provoz rezervního centra platebních systémů KCMR. Interakce hlavního a záložního centra KCMR je založena na použití připojení optickými vlákny s velkou šířkou pásma a na použití technologií agregace a automatické redundance. O čtyři roky později začala národní banka pracovat na vytvoření rezervního centra v Astaně (dnes - Nur-Sultanu), které se v té době stalo hlavním městem Kazachstánu. K provádění této práce bylo v roce 2007 založeno JSC „Rezervní centrum Národní banky Republiky Kazachstán“ „Q-BRO“, jehož úkolem bylo postavit budovu Rezervního centra a připravit jej k provozu.

Od konce roku 2008 byly v souladu s požadavky kazašské normy ST RK 1048 - 2002 převedeny platební systémy Kazachstánu na používání nové kódové tabulky se symboly státního (kazašského) jazyka. Za účelem automatizace a zrychlení zpracování domácích a mezinárodních plateb přešli platební systémy na mezinárodní standardy pro bankovní údaje. Celý bankovní sektor země zároveň přešel na novou strukturu čísla bankovního účtu klienta v souladu s mezinárodním standardem I.S.O 13616: 1997 IBAN.

Na konci druhé etapy vývoje platebního systému v Kazašské republice tedy fungovalo Kazachstánské mezibankovní zúčtovací centrum, které je provozovatelem dvou vnitrostátních platebních systémů: Mezibankovního systému pro převod peněz (ISMT) a Mezibankovního clearingového systému (ICS). Výsledky studie odborníků z Mezinárodního měnového fondu a Světové banky potvrdily, že činnosti těchto platebních systémů jsou v souladu s mezinárodními standardy pro bezpečnost a spolehlivost plateb.

V současné fázi byl uveden do platnosti zákon Kazašské republiky z „O platbách a platebních systémech“ (2016), který zavedl takové klíčové pojmy jako: „platební systém“, „elektronické peníze“, „účastníci platebního systému. Zákon stanoví klasifikaci platebních systémů podle jejich důležitosti (systémově důležité, významné a další platební systémy), definuje požadavky na provozovatele platebních systémů a právní rámec pro jejich činnost

Hlavní ustanovení zákona umožňují na jedné straně zintenzivnit rozvoj trhu platebních služeb na straně druhé chránit práva a zájmy spotřebitelů platebních služeb: jednotlivce, společnost a stát (Cvinger, 2019).

4 Vlastní práce

Ve vlastní práci je na začátku provedená analýza vývoje platebních styku a využití platebních metod na základě statistických dat. Výsledky umožňují vymezit hlavní trendy v této oblasti. Poté je zaměřeno na analýzu primárního šetření. Na závěr jsou porovnávány trendy v platebním styku Kazachstánu a České republiky.

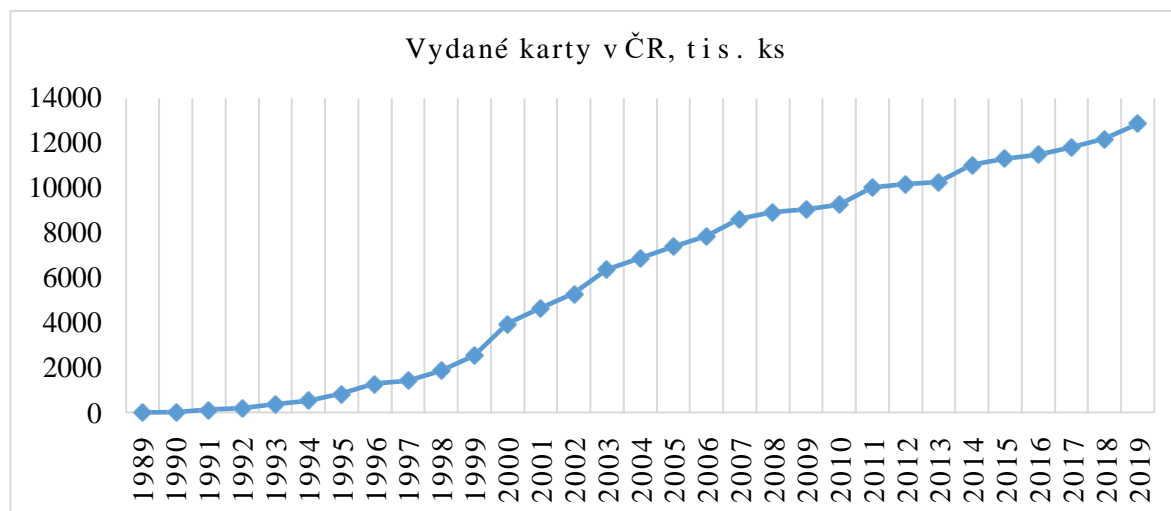
4.1 Analýza platebního styku v České republice

K analýze vývoje platebního styku a vymezení trendů v České republice je použita databáze ARAD. Ze sledování dynamiky vývoje dostupných ukazatelů a hledání souvislosti jsou udělány závěry, zejména o tom, jak se mění využití jednotlivých platebních metod ve společnosti. První oblast zkoumání se týká využití platebních karet.

4.1.1 Růst využití platebních karet v České republice

V roce 1989 bylo v ČR vydáno cca 1000 platebních karet, v roce 1990 bylo jich již 10 tisíc, v roce 1991 – 121 tisíce. V roce 2000 byla platební karta u každého druhého / třetího Čecha (1 platební karta na 2,59 obyvatel). V roce 2011 přesáhl počet vydaných karet 10 milionů (10,173 karet). Vývoj počtu platebních karet v období let 1989-2019 ilustruje graf 1.

Graf 1: Vydané karty v ČR, tis. Ks, 1989-2019

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat SBK, 2020, ARAD, 2020

Prostředí platebních karet v ČR v posledních letech je stále charakterizováno silnou dynamikou, což je podpořeno novými technologiemi a ekonomickým růstem (Kotlán, ČTK, 2020). Přes to, že se již dlouhou dobu mluví o očekávaném nasycení trhu platebních karet (BankovníPoplátky.cz, 2007), počet karet v ČR neustále stoupá (viz tabulka 4). V současné době připadá na jednoho Čecha více než 1 platební karta (konkrétně se jedná o 1,2 platebních karet / 1 obyvatel). Tempo růstu počtu karet se navíc zvyšuje: v roce 2019 se jednalo o nárůst +5,4 % oproti roku 2018. Podle údajů z databáze ARAD se jednalo o 12 852 tis. karet s hotovostní funkcí v roce 2019 v ČR. Podle údajů Sdružení pro bankovní karty (SBK, 2020) bylo v roce 2019 vydáno 12 711 604 karet. A podle posledních dostupných údajů za 2. čtvrtletí 2020 dosáhl tento ukazatel 12 917 358 karet.

Tabulka 4: Počet platebních karet v ČR, 2015-2019

Rok	Karty s hotovostní funkcí		Karty s platební funkcí (kromě karet s funkcí e-peněz)	
	tis. ks	tempo růstu, %	tis. ks	tempo růstu, %
2015	11307	n/d	11741	n/d
2016	11489	1,6 %	11915	1,5 %
2017	11806	2,8 %	12116	1,7 %
2018	12196	3,3 %	12353	2,0 %
2019	12852	5,4 %	12960	4,9 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Počty karet, vydaných v ČR, rozdělených podle typů – viz tabulka 5. Z hlediska typu platebních karet jsou nejvíce populární debetní karty (téměř 90 % všech karet vydaných v ČR). Počet charge karet je velmi malý a stabilní – cca 4 tis. karet v ČR, což objasňuje princip vydání tohoto typu karet: banky poskytují je jen svým dobrým, velice bonitním klientům (Měsec.cz, 2020). Vzhledem k tomu, že charge karty představují jen velmi malý podíl na celkovém počtu karet v ČR (0,03 %) nejsou v tabulce podrobně rozebírány.

Tabulka 5: Platební karty v ČR podle typů, 2015-2019

Rok	Debetní karty			Kreditní karty			Charge karty
	tis.ks	Tempo růstu, %	Podíl na celk.počtu karet, %	tis. ks	Tempo růstu, %	Podíl na celk.počtu karet, %	tis. ks
2015	9779	n/d	83,3 %	1958	n/d	16,7 %	5
2016	10034	2,6 %	84,2 %	1877	-4,1 %	15,8 %	4
2017	10351	3,2 %	85,4 %	1764	-6,0 %	14,6 %	4
2018	10741	3,8 %	87,0 %	1612	-8,6 %	13,0 %	4
2019	11395	6,1 %	87,9 %	1564	-3,0 %	12,1 %	4

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Kreditní karta je cca každá desátá karta, vydaná v ČR, jejich počet se ovšem každoročně klesá. Je to pravděpodobně spojeno se zvýšením dostupností klasických bankovních úvěrů ve sledovaném období: úrokové sazby poklesly, zejména u úvěrů, poskytnutých domácnostem na spotřebu (pokles je patrný během celého období 2015-2019, viz graf 2). Je známo, že spotřebitelé musí zpravidla uhradit utrácenou částku z kreditní karty relativně rychle, jinak budou muset zaplatit již s navýšením o vysoké úrokové sazby. Spotřebitelský úvěr umožňuje v porovnání s kreditní kartou delší dobu splacení nižší úrokové sazby.

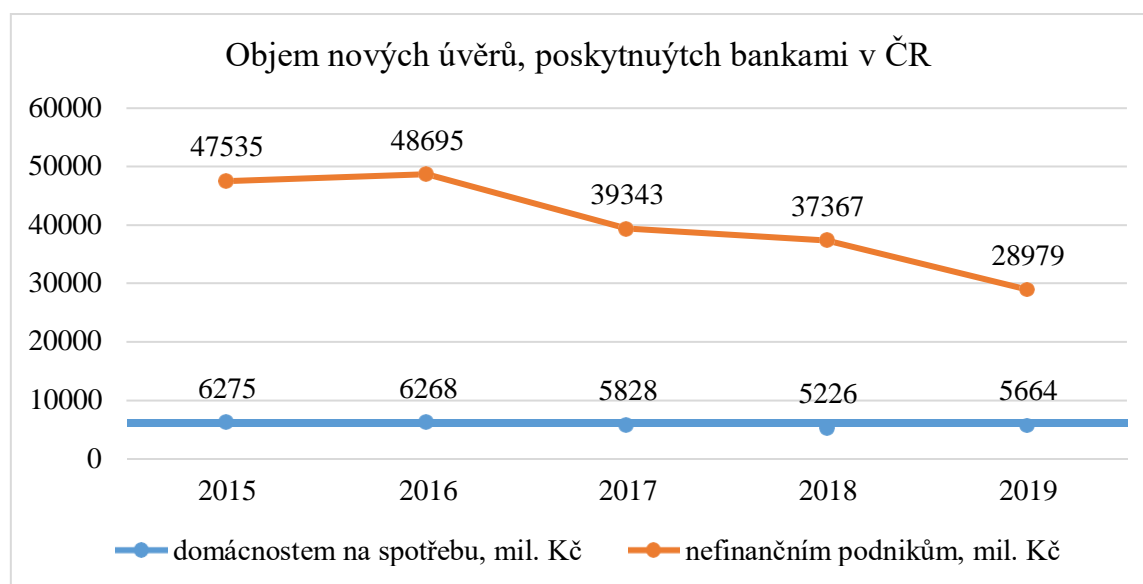
Graf 2: Úrokové sazby korunových úvěrů poskytnutých bankami ČR, %, 2015-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Při sledování vývoje objemu nových úvěrů se ovšem předchozí domněnka nepotvrdila: je patrné, že objem nových úvěrů (v mil. Kč) během období 2015-2019 klesá (s výjimkou roku 2016, kdy došlo k málo významnému růstu objemu spotřebitelských úvěrů pro domácnosti, viz graf 3). Snížení populárnosti kreditních karet nelze proto jednoznačně spojit s vyšší dostupností úvěru. Je možné předpokládat, že je to vyvoláno obecným nárůstem blahobytu a příjmů lidí v tomto období.

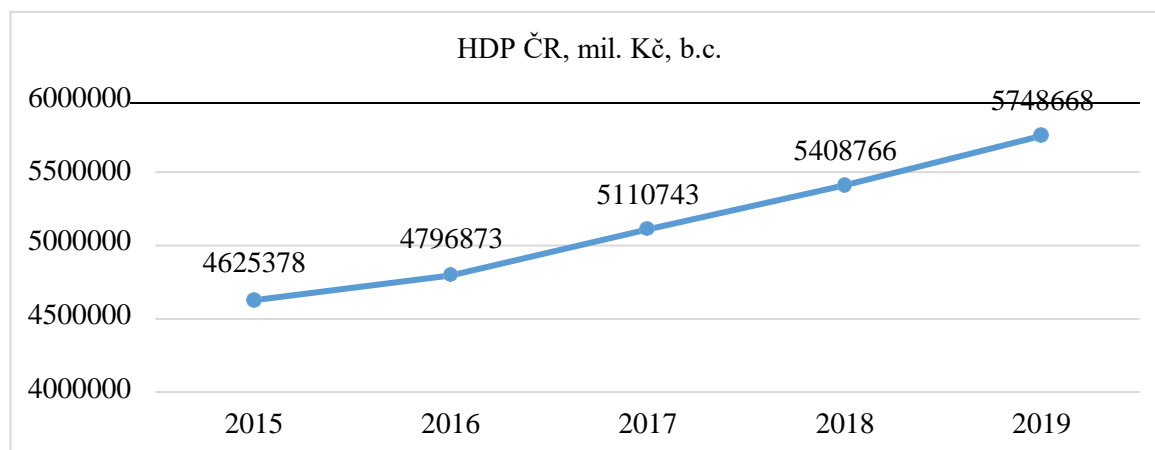
Graf 3: Objem nových úvěrů, poskytnutých bankami v ČR, mil. Kč, 2015-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

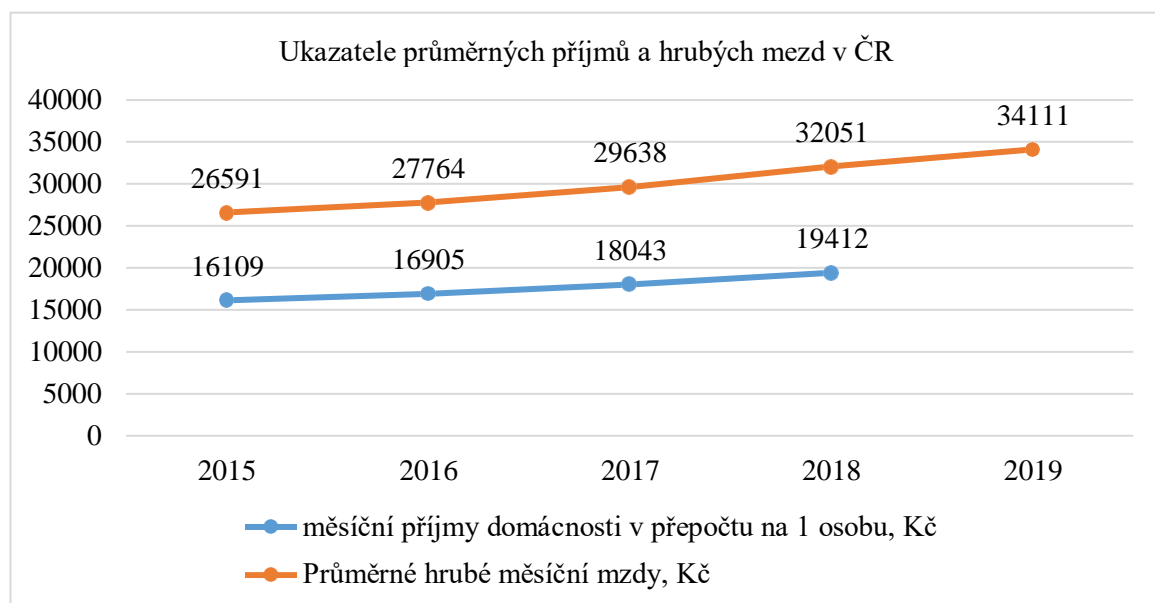
Ze sledování dynamiky vývoje HDP ČR (viz graf 4), průměrných příjmů obyvatel a průměrných hrubých mezd (viz graf 5) je patrný všeobecný růst ekonomiky a blahobytu lidí ve sledovaném období. Z toho lze udělat závěr, že právě s těmito faktory souvisí trend poklesu využití kreditních karet (a objemu poskytnutých úvěrů také).

Graf 4: Vývoj HDP ČR, mil. Kč, 2015-2019

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ, 2020

Graf 5: Ukazatele průměrných příjmů a hrubých mezd v ČR, Kč, 2015-2019

Poznámka: Údaje o průměrných příjmech domácností pro rok 2019 nejsou zatím ČSÚ zveřejněny.

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat ČSÚ, 2020

Kromě růstu počtu vydávaných karet v ČR je patrný trend růstu počtu a objemu odeslaných plateb pomocí platebních karet. V roce 2019 bylo celkem realizováno 1273,7 mil. transakcí platebními kartami (odeslané platby). Jedná platební karta tedy odesílá v průměru 98 plateb ročně (pro porovnání v roce 2015 se jednalo o 50,6 odeslaných plateb ročně) (viz tabulka 6).

Tabulka 6: Počet transakcí – odeslané platby kartami, vydaných v ČR, 2015-2019

Rok	mil. transakcí	Tempo růstu, %	Průměrný počet transakcí / 1 platební karta ročně
2015	594	n/d	50,6
2016	734,8	23,7%	61,7
2017	888,5	20,9%	73,3
2018	1071,1	20,6%	86,7
2019	1273,7	18,9%	98,3

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Z podrobné statistiky transakcí, rozdělených podle typu použitých karet, je patrný rovněž trend růstu počtu transakcí, uskutečněných debetními kartami (každoročně se zvyšuje cca o 20 %). Počet transakcí, uskutečněných kreditními kartami, roste, s výjimkou roku 2018, ale tempo růstu zpomaluje. Potvrzuje to také skutečnost, že kreditní karty ztrácí své postavení. Počet transakcí charge kartami je v porovnání s debetními a kreditními kartami velmi malý (1,4 mil. transakcí v roce 2019), což logicky souvisí s malým počtem vydaných charge karet v ČR.

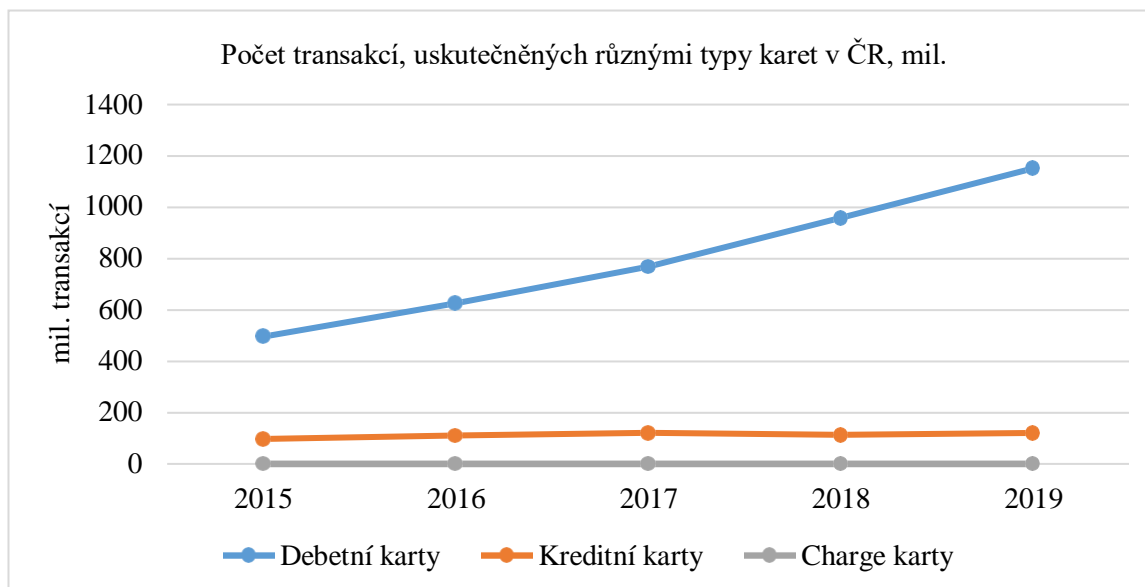
Tabulka 7: Počet transakcí – odeslané platby kartami, podle typu karet, 2015-2019

Rok	Debetní karty		Kreditní karty		Charge karty	
	mil. transakcí	Tempo růstu, %	mil. transakcí	Tempo růstu, %	mil. transakcí	Tempo růstu, %
2015	495,9	n/d	97,7	n/d	0,4	n/d
2016	624,4	25,9 %	110,1	12,7 %	0,3	-25,0 %
2017	767,5	22,9 %	120,8	9,7 %	0,3	0,0 %
2018	957,2	24,7 %	112,5	-6,9 %	1,5	400,0 %
2019	1151,2	20,3 %	121,1	7,6 %	1,4	-6,7 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Vývoj počtu transakcí podle typu použitých karet je vidět také na grafu 6.

Graf 6: Počet transakcí – odeslané platby kartami, podle typu karet, 2015-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Větší část transakcí, provedených platebními kartami, je iniciovaná na fyzicky umístěném elektronickém terminálu (EFTPOS) – 87,3 % všech transakcí v roce 2019. Ostatní transakce (12,7 % v roce 2019) jsou iniciovány vzdáleně. Je patrný prudký nárůst počtu transakcí tohoto typu: tempo růstu v roce 2019 +40,6 % oproti roku 2018. Naopak tempo růstu počtu transakcí typu EFTPOS zpomaluje. Data v tabulce 8 informují o této skutečnosti.

Tabulka 8: Počet transakcí – odeslané platby kartami, podle způsobu iniciace platby, 2015-2019

Rok	Fyzicky umístěný e-termínál (EFTPOS)			Iniciované vzdáleně		
	mil. transakcí	Tempo růstu, %	Podíl na celk.počtu transakcí, %	mil. transakcí	Tempo růstu, %	Podíl na celk.počtu transakcí, %
2015	554,3	n/d	93,3 %	39,7	n/d	6,7 %
2016	679,2	22,5 %	92,4 %	55,5	39,8 %	7,6 %
2017	810,2	19,3 %	91,2 %	78,4	41,3 %	8,8 %
2018	956,2	18,0 %	89,3 %	114,9	46,6 %	10,7 %
2019	1112,1	16,3 %	87,3 %	161,6	40,6 %	12,7 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

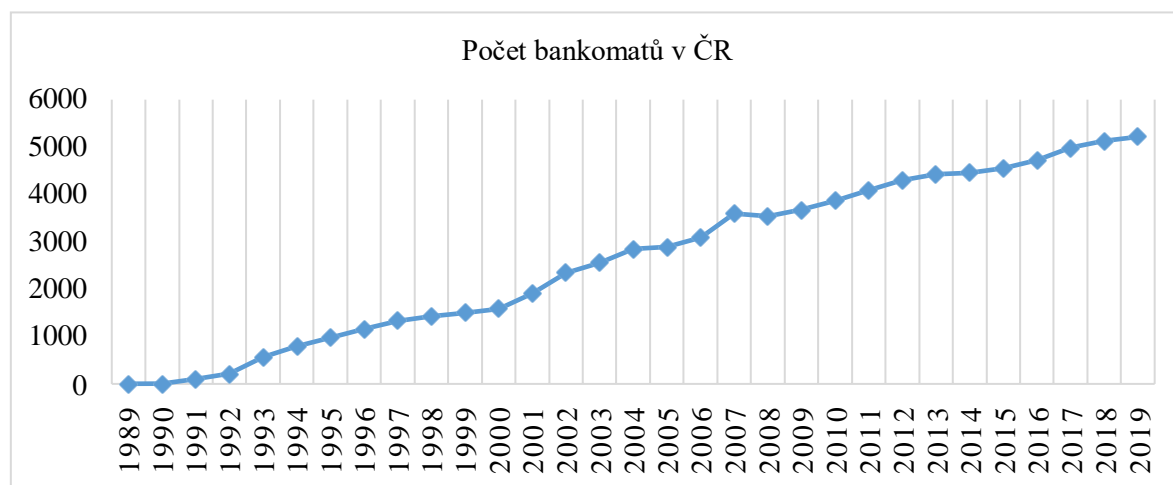
S rozšířením použití karet v platebním styku souvisí rostoucí potřeba v související infrastruktuře. Vzhledem k tomu, že se roste počet vydaných karet, je možné předpokládat,

že stoupá také potřeba bankomatů – pro výběr/vklad hotovosti a jiné operace s platebními karty.

4.1.2 Změny na trhu bankomatů

Česká republika významně zaostávala za vyspělými zeměmi v oblasti budování infrastruktury pro výběr a vkládání peněz: „komunistické Československo, "skryto" železnou oponou, v mnoha ohledech výrazně zaostávalo za vyspělým světem a nejinak tomu bylo i v bankovních službách. Teprve v roce 1990 si například obyvatelé Československa mohli začít vybírat své peníze z bankomatů, které na mnoha místech světa sloužily již více než 20 let. Ten první v Česku zprovoznila Česká spořitelna 1. prosince 1989 ve své pobočce na Václavském náměstí v Praze.“ (EuroZprávy.cz, ČTK, 2019). Tento bankomat byl určen jen pro zaměstnance ČS a pracoval offline. V únoru 1992 byl však spuštěn nový online bankomat Komerční banky. Počet bankomatů v ČR se tak stejně jako v celém světě začal růst geometrickou řadou. Vývoj počtu bankomatů v ČR v období 2001-2019 ilustruje graf 7.

Graf 7: Počet bankomatů v ČR, 1989-2019

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat SBK, 2020, ARAD, 2020

Tempo růstu počtu bankomatů se ovšem v posledních letech zpomalilo. V roce 2019 bylo na území ČR 5215 bankomatů, z toho 95,7 % s funkcí vydávání hotovosti, 82,9 % - s funkcí provádění převodů peněžních prostředků. Vývoj počtu bankomatů a jejich struktura podle typů je uvedena v tabulce 9.

Tabulka 9: Počet bankomatů a typy bankomatů podle funkcí v ČR, 2015-2019

	Počet bankomatů		Z toho: s funkcí vydávání hotovosti			Z toho: s funkcí provádění převodu peněžních prostředků		
	ks	Tempo růstu, %	ks	Tempo růstu, %	Podíl na celk. počtu bankomatů, %	ks	Tempo růstu, %	Podíl na celk. počtu bankomatů, %
2015	4553	n/d	4356	n/d	95,7 %	4036	n/d	88,6 %
2016	4716	3,6 %	4503	3,4 %	95,5 %	4085	1,2 %	86,6 %
2017	4988	5,8 %	4752	5,5 %	95,3 %	4194	2,7 %	84,1 %
2018	5124	2,7 %	4831	1,7 %	94,3 %	4275	1,9 %	83,4 %
2019	5215	1,8 %	4990	3,3 %	95,7 %	4324	1,1 %	82,9 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Podle údajů SBK (2020) bylo v ČR 5 585 bankomatů ve re druhém čtvrtletí 2020, což znamená 1 bankomat pro cca 1914 lidí, resp. 488 bankomatů na 1 milion lidí. V porovnání s průměrem EU je to výrazně hůř – v EU je v průměru 846 bankomatů na 1 milion obyvatel (BusinessInfo, 2020). V malých městech a obcích ČR je zejména ostrý nedostatek bankomatů. Je to zejména podmíněno tím, že hotovost je stále nutná k placení mimo velká města. Pro tuzemské banky není provoz bankomatů v odlehlých regionech výhodný. Odlišnou strategii volí nezávislé provozovatelé, jako například Euronet.

Objemy transakcí na rezidentských bankomatech – vklady a výběry, v mld. Kč jsou uvedeny v tabulce 10. Je patrné, že objem všech typů transakcí roste: v roce 2019 dosáhl 1042 mld. Kč. Růst je podpořen zejména zvyšujícími se objemy vkladů (v roce 2019 tvořily 23,5 % objemu všech transakcí na bankomatech). Naopak se růst objemu výběrových transakcí klesá: lidé stále méně vybírají hotovost s bankomatech: v roce 2015 představovaly výběry 91,4 % celkového objemu transakcí na bankomatech, v roce 2019 – již něco přes tři čtvrtiny objemu (76,5 %).

Tabulka 10: Vklady a výběry na rezidentských bankomatech v ČR, 2015-2019

	Vklady a výběry celkem		Z toho: výběry			Z toho: vklady		
	mld. Kč	Tempo růstu, %	mld. Kč	Tempo růstu, %	Podíl, %	mld. Kč	Tempo růstu, %	Podíl, %
2015	746,6	n/d	682,7	n/d	91,4 %	63,9	n/d	8,6 %
2016	796,9	6,7 %	711,8	4,3 %	89,3 %	85,1	33,2 %	10,7 %
2017	863,7	8,4 %	740,9	4,1 %	85,8 %	122,8	44,3 %	14,2 %
2018	965,7	11,8 %	778,2	5,0 %	80,6 %	187,5	52,7 %	19,4 %
2019	1042	7,9 %	797,2	2,4 %	76,5 %	244,8	30,6 %	23,5 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

S rozvojem sítě bankomatů, zejména bankomatů s funkcí vkladů, a s celkovým útlumem využití hotovosti, souvisí trend – klesající význam bankovních přepážek pro hotovostní výběry a vklady. Přehled počtu transakcí a objemů vkladů a výběrů na přepážkách bank je uveden v tabulce 11.

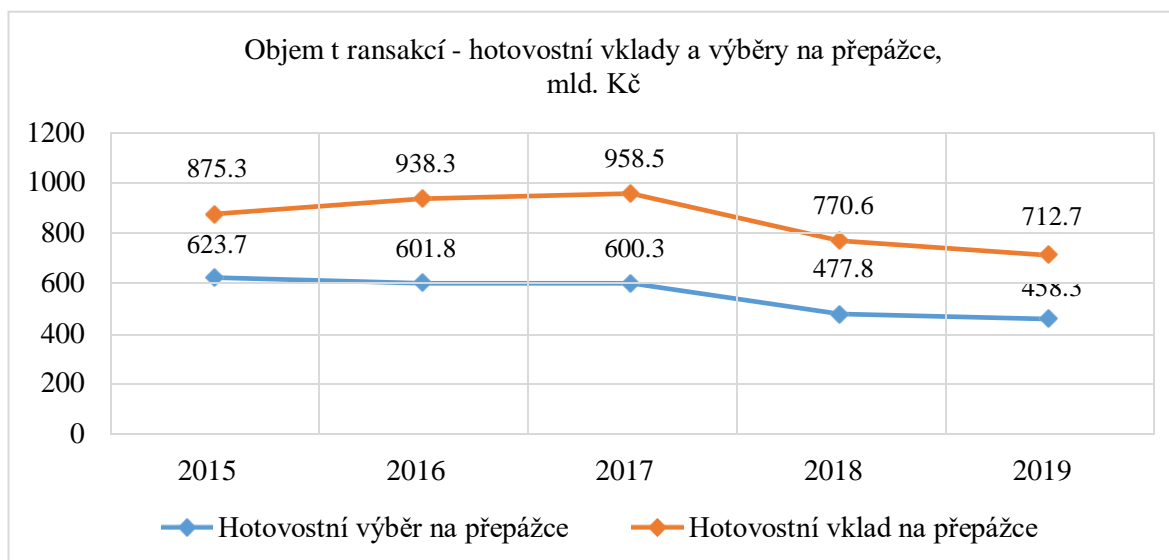
Tabulka 11: Hotovostní vklady a výběry na přepážce, 2015-2019

	Hotovostní výběr na přepážce				Hotovostní vklad na přepážce			
	mld. Kč	Tempo růstu, %	Počet transakcí, mil.	Tempo růstu, %	mld. Kč	Tempo růstu, %	Počet transakcí, mil.	Tempo růstu, %
2015	623,7	n/d	14,2	n/d	875,3	n/d	26,2	n/d
2016	601,8	-3,5 %	12,9	-9,2 %	938,3	7,2 %	26,4	0,8 %
2017	600,3	-0,2 %	11,8	-8,5 %	958,5	2,2 %	23,9	-9,5 %
2018	477,8	-20,4 %	9,9	-16,1 %	770,6	-19,6 %	17,9	-25,1 %
2019	458,3	-4,1 %	9	-9,1 %	712,7	-7,5 %	15	-16,2 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Graf 8 ilustruje změny objemu transakcí na přepážkách. Objem výběrových transakcí na přepážce klesá během celého sledovaného období. Celkový objem vkladů měl tendenci růst do roku 2017, ale o té doby začal významně klesat.

Graf 8: Objem transakcí – hotovostní vklady a výběry na přepážce, mld. Kč

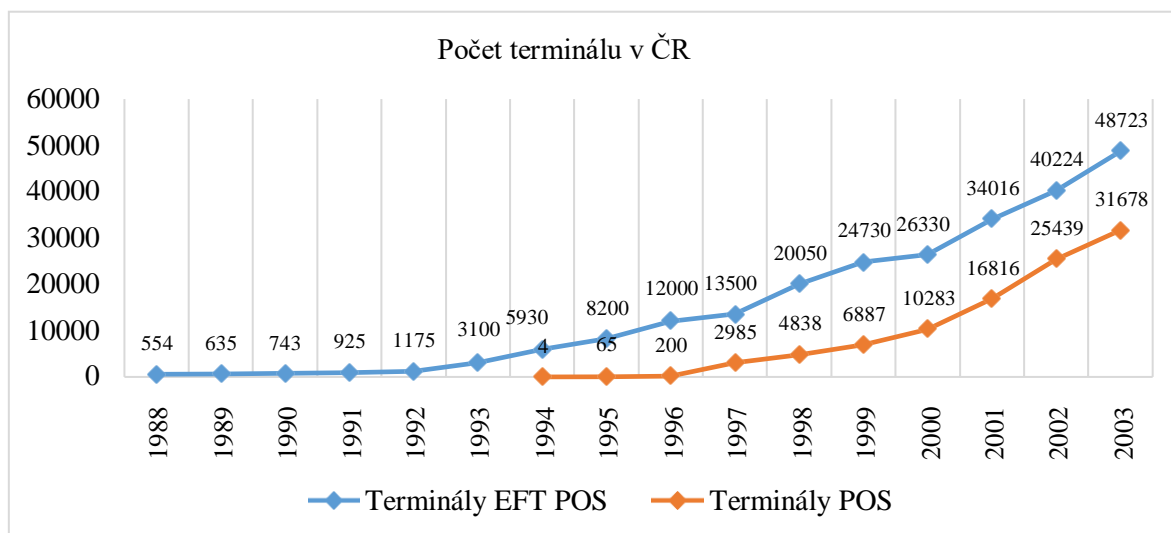
Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Kromě bankomatů a bankovních přepážek existují další nezbytné prvky platební infrastruktury, které umožňují platby kartami. Jedním ze základních prvků je možnost platby přes terminály v prodejním místě (POS).

4.1.3 Rozvoj plateb kartou na prodejních místech (POS)

Terminály pro platbu kartou v obchodních místech (offline) se začaly objevovat na území ČR již velmi dávno. V roce 1998 bylo například terminálů POS již 554 kusy. První terminály EFT POS (s možností online ověření karty) se začaly v ČR objevovat v roce 1994 – ke konci tohoto roku bylo je na území 4. Stejně jako ve vývoji počtu bankomatů je vidět geometrickou řadu ve rozšíření terminálů EFT POS (viz graf 9). Graf je vytvořen na základě dat SBK – historická data jsou dostupná pouze pro období 1988-2003.

Graf 9: Počet terminálu v ČR, 1994-2003

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat SBK, 2020

Vývoj počtu terminálů POS a EFT POS v průběhu let 2015-2019 ilustrují data v tabulce. Tempo růstu terminálů obou typů je velmi vysoké, trh není zatím zcela nasycen.

Tabulka 12: Počet terminálu v ČR, 2015-2019

Rok	Počet terminálů POS	Tempo růstu, %	Počet terminálů EFT POS	Tempo růstu, %
2015	143184	n/d	97247	n/d
2016	148761	3,9 %	134239	38,0 %
2017	159511	7,2 %	143012	6,5 %
2018	183373	15,0 %	165491	15,7 %
2019	209954	14,5 %	190844	15,3 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Počet transakcí POS každoročně roste (viz tabulka 13): v roce 2019 bylo uskutečněno celkem 1348,8 milionů transakcí, z toho více než polovina (898 mil.) – na rezidentských POS terminálech s kartami vydanými rezidenty. Necelá třetina transakcí (377,1 mil.) byla provedená také kartami rezidentů, ale na nerezidentských terminálech POS. Počet transakcí provedených platebními kartami u obchodníků je již několik let vyšší než počet výběrů hotovosti z bankomatů (Kotlán, ČTK, 2020).

Tabulka 13: Počet transakcí POS v ČR, mil, 2015-2019

Rok	Transakce POS – celkem		V tom: rezidentské terminály POS, mil.		V tom: nerezidentské terminály POS, mil.
	mil.	Tempo růstu, %	s kartami vydanými rezidenty	s kartami vydanými nerezidenty	s kartami vydanými rezidenty
2015	587,1	n/d	517,4	28,2	41,5
2016	684,9	16,66 %	605,8	34,2	44,9
2017	816,4	19,20 %	713,2	41,9	61,3
2018	1124,8	37,78 %	784	56	284,8
2019	1348,8	19,91 %	898	73,7	377,1

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Růst objemu transakcí POS je velmi dynamicky (viz tabulka 14). Celkový objem transakcí POS činila v roce 2019 848,4 miliardy korun (+16,6 % - nárůst oproti roku 2018).

Tabulka 14: Objem transakcí POS v ČR, mld. Kč, 2015-2019

Rok	Transakce POS – celkem		V tom: rezidentské terminály POS, mld. Kč		V tom: nerezidentské terminály POS, mld. Kč
	mld. Kč	Tempo růstu, %	s kartami vydanými rezidenty	s kartami vydanými nerezidenty	s kartami vydanými rezidenty
2015	424,5	n/d	334,4	44,9	45,2
2016	473,1	11,4 %	371,3	50,4	51,4
2017	547,3	15,7 %	424,4	58,4	64,5
2018	727,4	32,9 %	455,9	67,1	204,4
2019	848,4	16,6 %	513,4	77,7	257,3

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Příkazy k úhradě je další zkoumanou formou platebního styku.

4.1.4 Příkazy k úhradě

Příkazy k úhradě (úhradové a inkasní) mohou být podávány jak ve formě papírového formuláře, tak i prostřednictvím internetového nebo mobilního bankovníctví.

Objem odeslaných plateb pomocí nástroje příkaz k úhradě dosáhl v roce 2019 149735,4 mld. Kč. V roce 2018 poklesl objem transakcí tohoto typů téměř o polovinu (kvůli poklesu objemu transakcí iniciovaných elektronicky): v roce 2017 činil 295322,7 mld. Kč. Přes to, že objem transakcí klesá, počet transakcí – každoročně roste. To znamená, že příkazy

k úhradě jsou stále více používány, ale pro převod menších částek peněz. Přehled počtu a objemu transakcí pomocí tohoto nástroje je uveden v tabulce 15.

Tabulka 15: Příkazy k úhradě v ČR, 2015-2019

Rok	Objem transakcí		Počet transakcí	
	mld. Kč	Tempo růstu, %	Počet transakcí, mil.	Tempo růstu, %
2015	161747,2	n/d	717,9	n/d
2016	247864,2	53,2 %	764,7	6,5 %
2017	295322,7	19,1 %	803,5	5,1 %
2018	152480,1	-48,4 %	855,2	6,4 %
2019	149735,4	-1,8 %	897	4,9 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Počet transakcí, iniciovaných elektronicky také roste – je patrný tedy trend poklesu průměrného objemu jedné elektronické transakce a naopak růst průměrného objemu jedné transakce, iniciované na papírovém dokladu. Přehled údajů o počtu a objemech transakcí, iniciovaných pomocí papírových dokladů a elektronicky je uveden v tabulce 16.

Tabulka 16: Příkazy k úhradě, iniciované na papírovém dokladě a elektronicky

Příkazy k úhradě, iniciované na papírovém dokladě						
Rok	Objem, mld. Kč	Tempo růstu, %	Podíl na celk. transakcích, %	Počet transakcí, mil.	Tempo růstu, %	Podíl na celk. transakcích, %
2015	7016	n/d	4,3%	16,1	n/d	2,2%
2016	7440,7	6,1%	3,0%	19,1	18,6%	2,5%
2017	9609,2	29,1%	3,3%	15,2	-20,4%	1,9%
2018	12465,5	29,7%	8,2%	11,4	-25,0%	1,3%
2019	16672,4	33,7%	11,1%	11,6	1,8%	1,3%
Příkazy k úhradě, iniciované elektronicky						
Rok	Objem, mld. Kč	Tempo růstu, %	Podíl na celk. transakcích, %	Počet transakcí, mil.	Tempo růstu, %	Podíl na celk. transakcích, %
2015	154731,2	n/d	95,7%	701,8	n/d	97,8%
2016	240423,4	55,4%	97,0%	745,6	6,2%	97,5%
2017	285713,5	18,8%	96,7%	788,3	5,7%	98,1%
2018	140014,6	-51,0%	91,8%	843,7	7,0%	98,7%
2019	133063	-5,0%	88,9%	885,4	4,9%	98,7%

Zdroj: vlastní zpracování dat z ARAD, 2020

Z provedené analýzy bude je možné vymezit určité trendy v oblasti platebního styku v ČR. Vzhledem k cíli práci je potřeba provést také podobnou analýzu, založenou na dostupných statistických datech, ale pro Kazachstán. Poté je možné zjištěné trendy v obou zemích porovnat.

4.2 Analýza platebního styku v Kazachstánu

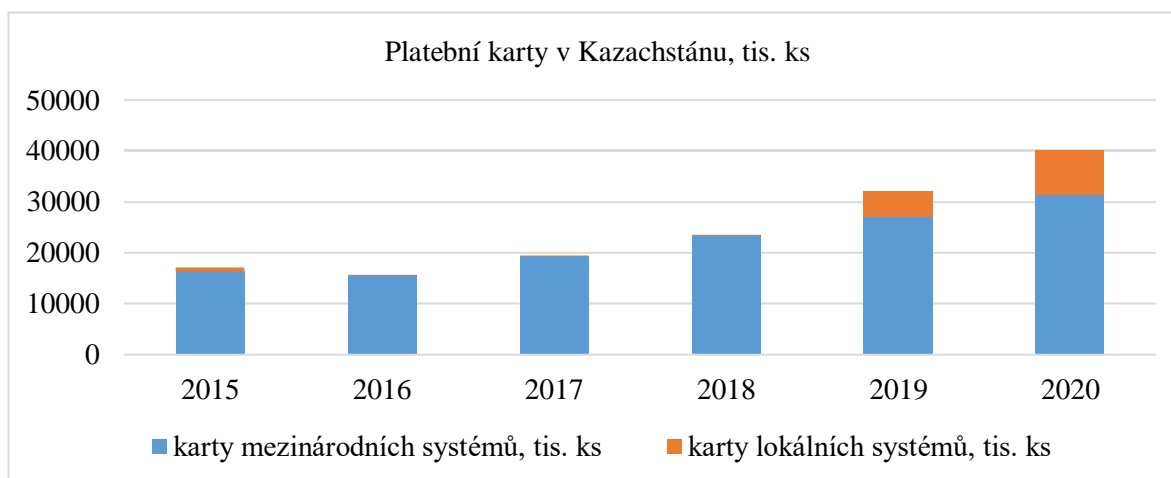
K analýze vývoje platebního styku a vymezení trendů v Kazachstánu jsou použity informace z portálu Národní banky Kazachstánu (NBK).

4.2.1 Platební karty v Kazachstánu

Platební karty v Kazachstánu jsou vydávány 22 banky a společností Kazpost (údaje ke dni 1. července 2020). Tyto organizace vydávají a distribuují platební karty mezinárodních systémů VISA International, MasterCard Worldwide, UnionPay International, American Express International a Diners Club International. Banky Kazachstánu navíc vydávají platební karty místních systémů: Altyn Card od Národní banky Kazachstánu, místní karta Citibank Kazakhstan od společnosti Citibank Kazakhstan, systém platebních karet Kaspi.kz od společnosti Kaspi Bank.

Vývoj počtu platebních karet v oběhu v Kazachstánu ilustruje graf 10. Je patrné, že se se počet karet v oběhu každoročně zvyšuje.

Graf 10: Počet platebních karet v Kazachstánu, tis. Ks, 2015-2020*

Poznámka: údaje se uvádí ke konci roku, resp. k 1. lednu roku následujícího. Vyjímkou je rok 2020 - údaje ke dni 1. července 2020

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů NBK, 2020, 2019, 2018, 2016

Podle údajů NBK (2020) bylo k 1. červenci 2020 v oběhu cca 40,2 milionu platebních karet a počet držitelů těchto karet činil 34,1 milionu. Ve srovnání se situací ke stejnému datu v roce 2019 se jedná o nárůst +52,5 % (počet karet v oběhu) a +46,5 % (počet držitelů karet). Tento ukazatel je třeba objasnit, protože počet obyvatel Kazachstánu činí 18,28 milionů lidí. Držitelé karet mohou být jak rezidenti Kazachstánu (občané), tak i

nerezidenti (fyzické osoby), a také domácí a zahraniční firmy. V přepočtu na jednoho držitele se jedná o 1,18 karet/1 držitel.

V tabulce jsou uvedeny podrobné údaje o počtu platebních karet v oběhu – údaje jsou uvedeny ke konci roku (resp. k 1. lednu následujícího roku), výjimkou je rok 2020 – poslední údaje jsou dostupné ke dni 1. července 2020. Tempo meziročního růstu ukazatele je od roku 2017 je více než 20 %. Po poměrně dlouhém období, kdy měl podíl karet místních vydavatelů tendenci klesat, se situace dramaticky změnila v roce 2019: přibýly nové lokální systémy platebních karet, které během roku 2019 vydaly celkem téměř 5 tisíc nových karet. Značná nerovnováha v použití zahraničních a domácích karetních systémů se postupně ubývá.

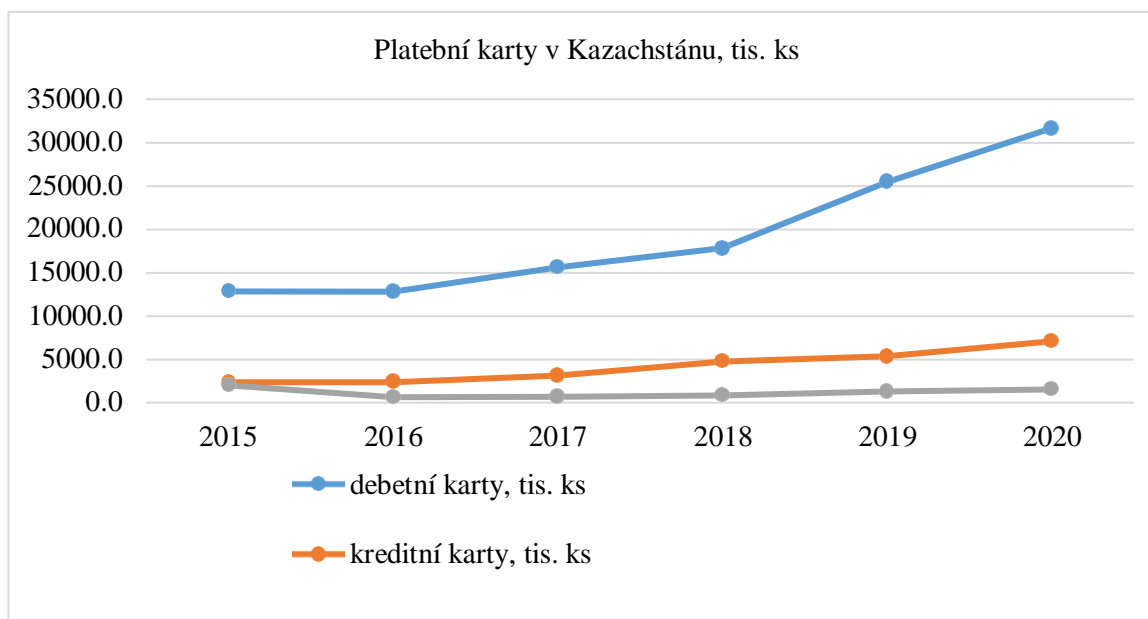
Tabulka 17: Platební karty v Kazachstánu, podle vydavatelů, 2015-2020

Rok	Platební karty v oběhu		v tom: mezinárodní systémy			v tom: lokální systémy		
	tis. ks	tempo růstu, %	tis. ks	tempo růstu, %	podíl na celk. počtu, %	tis. ks	tempo růstu, %	podíl na celk. počtu, %
2015	17162,4	n/d	16337,5	n/d	95,2 %	824,9	n/d	4,8 %
2016	15792,8	-8,0 %	15504,6	-5,1 %	98,2 %	198,1	-76,0 %	1,3 %
2017	19411,0	22,9 %	19324,4	24,6 %	99,6 %	86,6	-56,3 %	0,4 %
2018	23389,9	20,5 %	23355,7	20,9 %	99,9 %	34,2	-60,5 %	0,1 %
2019	32048,3	37,0 %	27028,8	15,7 %	84,3 %	5019,5	14577 %	15,7 %
2020	40194,9	25,4 %	31453,2	16,4 %	78,3 %	8741,6	74,2 %	21,7 %

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů NBK, 2015-2020

Strukturu a dynamiku vývoje platebních karet v Kazachstánu podle typů je vidět také na grafu 11. Je patrný nárůst počtu karet všech druhů zejména po roku 2018.

Graf 11: Platební karty v Kazachstánu, podle typů, 2015-2020

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů NBK, 2015-2020

Nejběžnější jsou debetní karty, jejich podíl je 78,7 %, podíl kreditních karet je 17,6 %. Debetní karty s úvěrovým limitem činily 2,4% a předplacené karty 1,4%. Počet kreditních karet v Kazachstánu dramaticky zvýšil v letech 2017-2018 – tempo růstu počtu karet tohoto typu dosahovalo 30,2 % (v r. 2017 oproti r. 2016) a 53,6 % (v r. 2018 oproti r. 2017). V roce 2019 se tempo růstu kreditních karet snížilo, ale namísto toho se stály být více vydávány debetní karty s kreditním limitem (možnost přecherpaní, tj. jít do minusu) a předplacených karet.

Tabulka 18: Platební karty v Kazachstánu, podle typů, 2015-2020

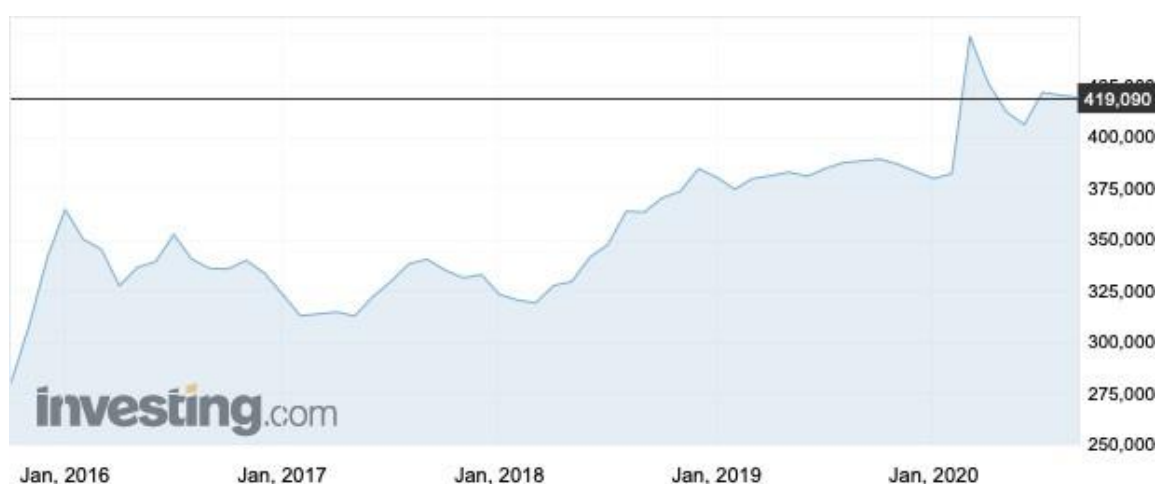
Rok	Debetní karty			Kreditní karty			Debetní s kreditním limitem nebo předplacené		
	tis. ks	tempo růstu, %	podíl, %	tis. ks	tempo růstu, %	podíl, %	tis. ks	tempo růstu, %	podíl, %
2015	12820,3	n/d	74,7 %	2351,2	n/d	13,7 %	1990,8	n/d	11,6 %
2016	12792,2	-0,2 %	81,0 %	2384,7	1,4 %	15,1 %	615,9	-69,1 %	3,9 %
2017	15606,4	22,0 %	80,4 %	3105,8	30,2 %	16,0 %	698,8	13,5 %	3,6 %
2018	17776,3	13,9 %	76,0 %	4771,5	53,6 %	20,4 %	842,0	20,5 %	3,6 %
2019	25446,4	43,1 %	79,4 %	5352,1	12,2 %	16,7 %	1249,9	48,4 %	3,9 %
2020	31633,4	24,3 %	78,7 %	7074,3	32,2 %	17,6 %	1527,4	22,2 %	3,8 %

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů NBK, 2015-2020

Růst využití kreditních karet v roce 2017 pravděpodobně souvisí s ekonomickou situací v zemi. V roce 2016 došlo k dramatickému nehodnocení národní měny (1 USD = 283,91 tenge v lednu 2016) a současně se objem vydaných spotřebitelských úvěrů snížila na minimální úroveň za poslední několik let – 98,05 mld. tenge. To znamená, že nejistota způsobená prudkými výkyvy směnného kurzu a v důsledku toho destabilizací na trhu by mohla vést ke snížení aktivity populace na trhu s půjčkami. Je patrné, že tempo růstu počtu kreditních karet v roce 2016 bylo také velmi nízké +1,4 %, počet debetních karet s kreditním limitem a předplacených karet se dokonce snížil (-69,1 % - meziroční pokles).

Později však bylo možné pozorovat nárůst vydávání spotřebitelských úvěrů, stejně jako prudký růst počtu kreditních karet. Tempo růstu zájmu o úvěrové produkty a kreditní karty v Kazachstánu v průběhu let 2017-2018 umožňuje hovořit o obnovení důvěry veřejnosti v úvěrové produkty a bankovní systém jako celek (Ibraeva, 2017). Je patrné, že měnový kurz USD/KZT byl relativně stabilní od konce roku 2016 do začátku roku 2018 (viz graf 12). Poté se kurz začal růst – destabilizace a snížení důvěry opět vedlo k poklesu počtu kreditních karet. Rok 2020 je spojen s dramatickým růstem kurzu – 1. března dosáhl kurz svého vrcholu (1 USD = 448,6 tenge). Přísné karanténní opatření, ekonomické problémy, ztráta příjmů pro mnoho lidí způsobily růst využití kreditních karet. Tento druh půjčení peněz byl zejména dostupnější v době karantény, protože sjednání úvěrů na pobočce bank nebylo možné.

Graf 12: Vývoj měnového kurzu USD/KZT, 2015-2020

Zdroj: Investing.com, 2020

4.2.1 Využití bankomatů v Kazachstánu

Nejvíce nových bankomatů se v Kazachstánu objevilo v roce 2018 – bylo postaveno téměř 1,5 tisíc nových vkladomatů, část z nich nahradila stávající výběrové bankomaty. Ke dni 1. července 2020 bylo v zemi 12 108 bankomatů, 59,4 % z nich – jsou bankomaty s funkcí výběru hotovosti, 40,6 % - s funkcí vkladů a výběrů. Počet bankomatů různých typů v období 2015-2020 je uveden v tabulce 19.

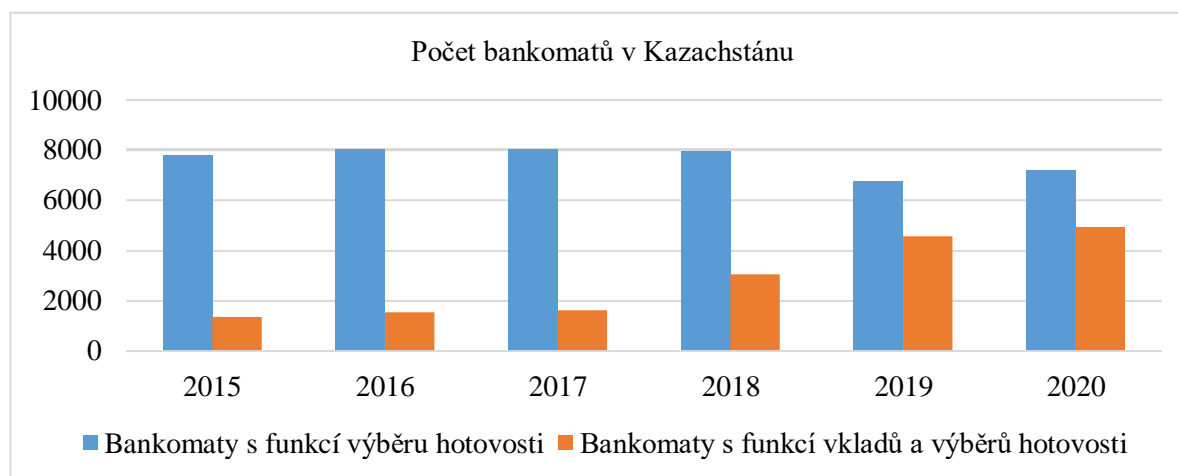
Tabulka 19: Počet bankomatů a typy bankomatů podle funkcí v Kazachstánu, 2015-2020

	Počet bankomatů		Z toho: s funkcí výběru hotovosti			Z toho: s funkcí vkladů a výběrů hotovosti		
	ks	Tempo růstu, %	ks	Tempo růstu, %	Podíl na celk. počtu, %	ks	Tempo růstu, %	Podíl na celk. počtu, %
2015	9146	n/d	7793	n/d	85,2 %	1353	n/d	14,8 %
2016	9561	4,5 %	8016	2,9 %	83,8 %	1545	14,2 %	16,2 %
2017	9698	1,4 %	8065	0,6 %	83,2 %	1633	5,7 %	16,8 %
2018	11017	13,6 %	7956	-1,4 %	72,2 %	3061	87,4 %	27,8 %
2019	11315	2,7 %	6749	-15,2 %	59,6 %	4566	49,2 %	40,4 %
2020	12108	7,0 %	7197	6,6 %	59,4 %	4911	7,6 %	40,6 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z NBK, 2015-2020

Graf 13 ilustruje vývoj počtu bankomatů s různými typy funkcí. Je patrné, že bankomatů s funkcí výběrů a vkladů je bude skoro více než jednoduchých výběrových bankomatů.

Graf 13: Bankomaty v Kazachstánu, podle typů, 2015-2020

Zdroj: vlastní zpracování dat z NBK, 2015-2020

Nejvyšší úroveň koncentrace jak bankovních poboček, tak i bankomatů je očekávaně v největších městech – v Almaty a Nur-Sultanu. V Almaty je 116,9 bankomatů na 100 tisíc obyvatel. V Nur-Sultanu je 124,4 bankomatů na 100 tisíc obyvatel. Atyrauská oblast patří také k nejlepším regionům podle počtu bankomatů: 91,6 zařízení na 100 tisíc obyvatel. Nejhorší pokrytou bankomaty jsou Turkestánská oblast a Shymkent, kde je na 100 tisíc obyvatel pouze 32,2 bankomatů (KazInform, 2019).

4.2.1 Rozšíření plateb kartou na prodejních místech (POS) v Kazachstánu

Počet POS terminálů v Kazachstánu roste (viz tabulka 20). V Kazachstánu platí zákon, definující povinnost každého podnikatele vlastnit POS terminál u umožňovat spotřebitelům platit kartou. Ke dni 1. července 2020 bylo v Kazachstánu 190 639 terminálů - 1,88 terminálů připadá na 1 podnikatele, resp. 1,24 terminálů / 1 prodejní místo. Podle NBK (2020) byl počet podnikatelů v Kazachstánu v tomto období – 101 456, počet prodejních míst – 153 154. Přes to, že podle statistiky vypadá, že všichni podnikatelé splňují svoji povinnost – ve skutečnosti je možné často se setkat se situací, kdy podnikatel nenabízí možnost platby kartou.

Tabulka 20: Počet POS terminálu v Kazachstánu, 2015-2019

Rok	Počet terminálů POS	Tempo růstu, %
2015	77857	n/d
2016	107498	38,1 %
2017	126724	17,9 %
2018	135796	7,2 %
2019	170410	25,5 %
2020	190639	11,9 %

Zdroj: vlastní zpracování na základ dat NBK, 2015-2020

V první polovině roku 2020 dosáhl objem transakcí s platebními kartami u POS terminálů 2 475,7 mld. tenge. Jednalo se o 484,1 milionů transakcí. Je to významný nárůst oproti předchozímu roku: během celého roku 2019 bylo uskutečněno 424,2 milionů transakcí v celkovém objemu 3453,8 mld. tenge.

Na POS terminály připadá téměř polovina bezhotovostních plateb (47,7 % z celkového počtu bezhotovostních transakcí v první polovině roku 2020). Přes POS terminály se provádí ovšem jen necelá pětina objemu všech transakcí (19,9 % z celkového počtu

transakcí). Větší objemy peněz jsou zpravidla prováděny přes aplikace internetového a mobilního bankovníctví (NBK, 2020).

4.2.2 Online platby v Kazachstánu a nové platební systémy

Ve statistice NBK nejsou bohužel rozlišovány platby přes internetové a mobilní bankovníctví (příkazy k úhradě a jiné funkce bankovníctví), pomocí mobilního telefonu (nap. Apple Pay, Google Pay) – jsou uvedeny souhrnné údaje o počtech a objemech transakcí na internetu a v mobilním telefonu.

V první polovině roku 2020 bylo podle údajů NBK (2020) provedeno celkem 528,1 mil. transakcí na internetu a v mobilním telefonu. Jejich objem dosáhl 9891,3 mld. tenge. Během celého roku 2019 bylo provedeno 615,9 mil. transakcí tohoto typu, jejich objem činil 9655,3 mld. tenge. Je patrný značné rozšíření tohoto typu plateb, stejně jako u plateb přes POS terminály.

Většina bank v Kazachstánu nabízí bezkontaktní platební karty. Značný počet POS terminálů v zemi také může přijímat bezkontaktní platby. Službu bezkontaktních plateb pomocí chytrých telefonů (založenou na Androidu) nabízí několik bank (Halyk Bank, Eurasian Bank, ATFBank). Služba Apple Pay je dostupná pro držitele karet MasterCard a Visa v bankách Halyk, Eurasian bank, CentrKredit aj.

Díky použití technologie NFC se výrazně zvyšuje rychlost transakce. Je to obzvláště výhodné a výhodné na přeplněných místech (metro, restaurace atd.). Bezkontaktní platby se také provádějí hlavně v malých částkách. Pro vývoj bezkontaktních plateb podle kazašských zákonů u transakcí využívajících bezkontaktní platební kartu v hodnotě do 10 000 tenge vyžadováno zavedení PIN kódu, tj. identifikace klienta (Fingramota, 2020).

Významným milníkem ve vývoje online plateb se stalo spuštění systému okamžitých plateb Suñqar. Od září 2018 byl systém testován v pilotním režimu. Tento systém změnil přístup mnoha lidí k provedení plateb. Suñqar umožňuje provádět okamžité platby a převody peněz v rámci Kazachstánu mezi klienty různých bank účastnících se systému. Současně se k převodu peněz mezi jednotlivci používá jednoduchý a pohodlný identifikátor – číslo mobilního telefonu, které musí být spojeno s jakýmkoli zdrojem platby – platební kartou, běžným bankovním účtem, elektronickou peněženkou. Služby v systému Suñqar poskytují kazašské banky prostřednictvím svých mobilních aplikací nebo systémů internetového bankovníctví (Profit.kz, 2019).

4.3 Analýza výsledků dotazníkového šetření

V rámci práce byla analýza sekundárních dat doplněná o vlastní orientační výzkum. Na základě získaných výsledků je možné udělat několik zajímavých závěrů o potřebách a názorech respondentů z obou zemí na platební styk, platební metody, bezpečnost a jiné otázky. Metodika provedené šetření – viz kapitola 2.2. Vzor dotazníku – viz příloha A.

4.3.1 Výběrový soubor

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 100 respondentů z ČR a 103 respondentů z Kazachstánu. Struktura respondentů dle základních kritérií (pohlaví, věk a zaměstnání) je uvedena v tabulce. Skupina respondentů z České republiky je označena „ČR“, z Kazachstánu – „KZ“. Struktura respondentů KZ je více vyrovnaná, zatímco skupina ČR je více zastoupena mladými respondenty (67 % - ve věku od 18 do 26 let) a studenty (49 %).

Tabulka 21: Charakteristika respondentů

Pohlaví respondentů	KZ	ČR
Žena	59 %	53 %
Muž	41 %	47 %
Věk respondentů	KZ	ČR
18-21 let	10 %	12 %
22-26 let	15 %	55 %
27-32 let	26 %	21 %
33-37 let	16 %	7 %
38-45 let	16 %	3 %
46-52 let	9 %	2 %
53 a více let	10 %	0 %
Zaměstnání / činnost respondentů	KZ	ČR
Zaměstnanec	31 %	21 %
Podnikatel	16 %	19 %
Student	27 %	49 %
Důchodce	10 %	0 %
Nezaměstnaný	14 %	5 %
V domácnosti	3 %	6 %

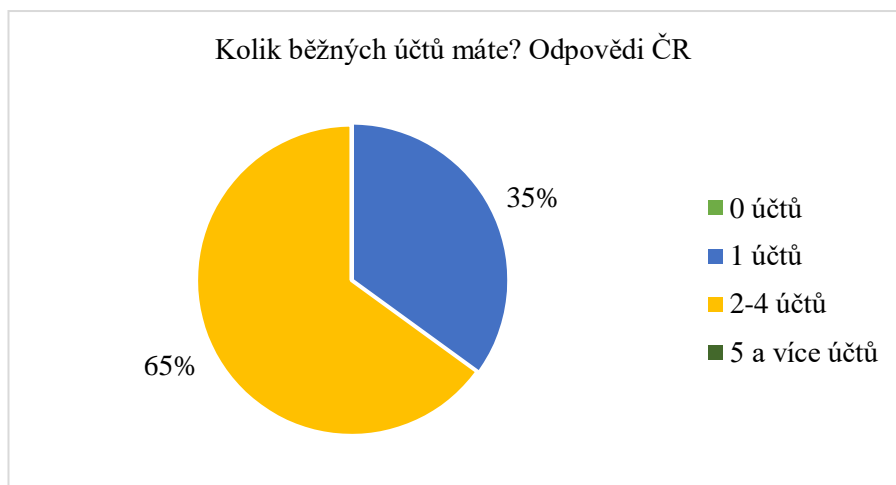
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

První skupina otázek se týká použití platebních metod obecně. Většinou se jedná o otázky zavřeného typu.

4.3.2 Obecné otázky o použití platebních systémů

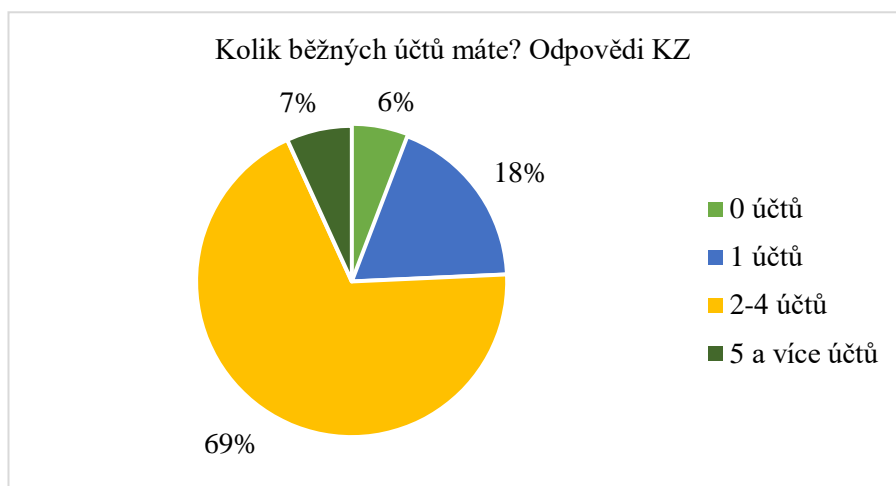
Hned u první otázky byli respondenti dotazováni na to, zda mají bankovní účet. Absolutní většina respondentů ČR a 93 % respondentů KZ uvedla „ano“. 7 % respondentů KZ uvedlo, že účet nemá. U další otázky uvedlo ovšem jen 6 % respondentů KZ, že nemá žádné běžné účty. 69 % respondentů KZ a 65 % respondentů ČR uvedlo, že má 2-4 běžných účtů. Ve skupině KZ je 7 % respondentů, kteří mají 5 nebo více běžných účtů, ve skupině ČR – žádný. Výsledky pro skupinu ČR ilustruje graf 14, pro skupinu KZ – graf 15.

Graf 14: Kolik běžných účtů mají respondenti ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

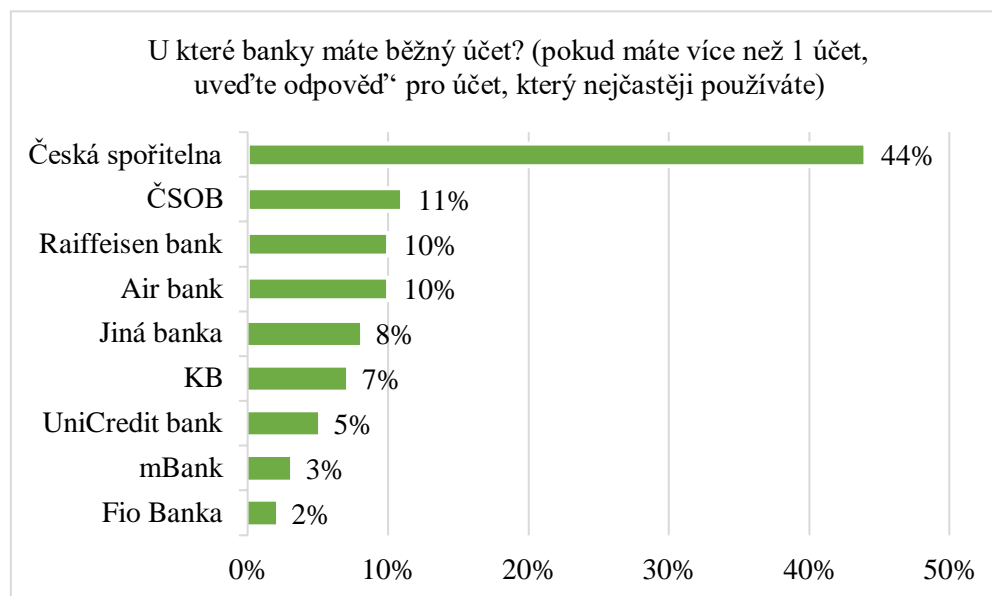
Graf 15: Kolik běžných účtů mají respondenti KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

44 % respondentů ČR mají běžné účty u České spořitelny – největší a nejstarší české banky s velkým odstupem (10-11 %) následují další velké banky: ČSOB, Raiffeisen bank, Air Bank.

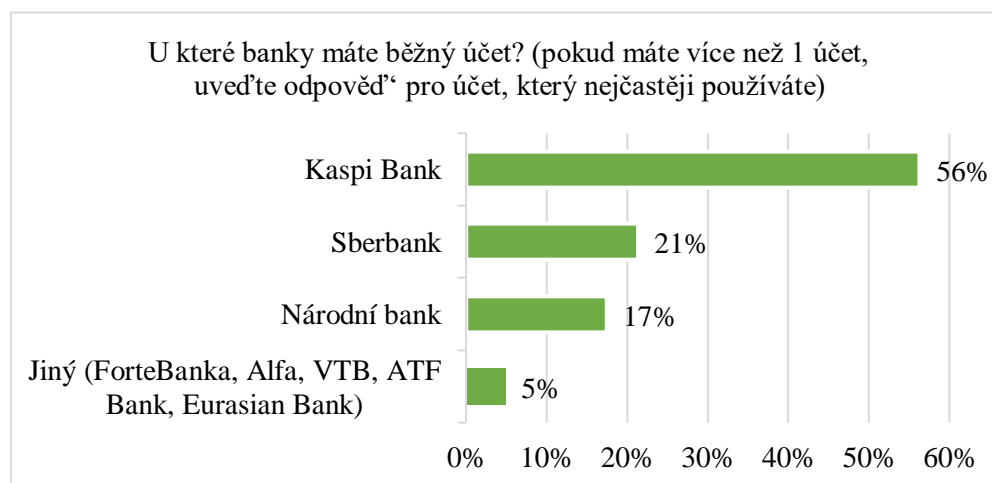
Graf 16: Banka, u které respondenti ČR mají běžný účet

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

U respondentů KZ je nejvíce populární Kaspi Bank (56 % respondent má zde běžný účet). 21 % respondent má účet v Sberbanku, 17 % - v Národní bance. Jednou byly uvedeny také následující banky (ForteBanka, Alfa, VTB, ATF Bank, Eurasian Bank).

Graf 17: Banka, u které respondenti KZ mají běžný účet

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Dále následovala otázka: „Jak vnímáte rozšiřující se trend přechodu na bezhotovostní platby?“. Je patrné, že respondenti mají téměř bez výhrad pozitivní postoj – 93 % pozitivních odpovědí u KZ, 97 % - u ČR.

Graf 18: Názory na rozvoj bezhotovostních plateb – odpovědi ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

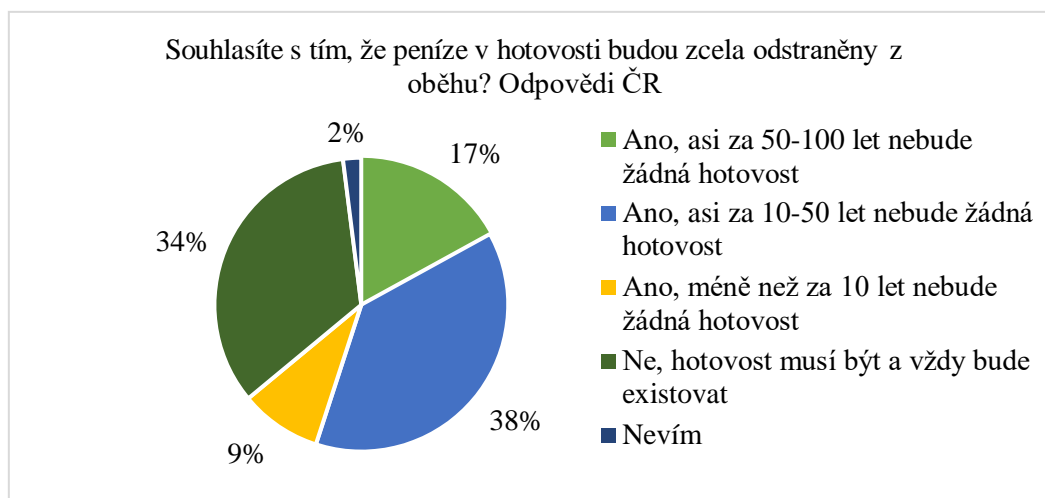
Graf 19: Názory na rozvoj bezhotovostních plateb – odpovědi KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

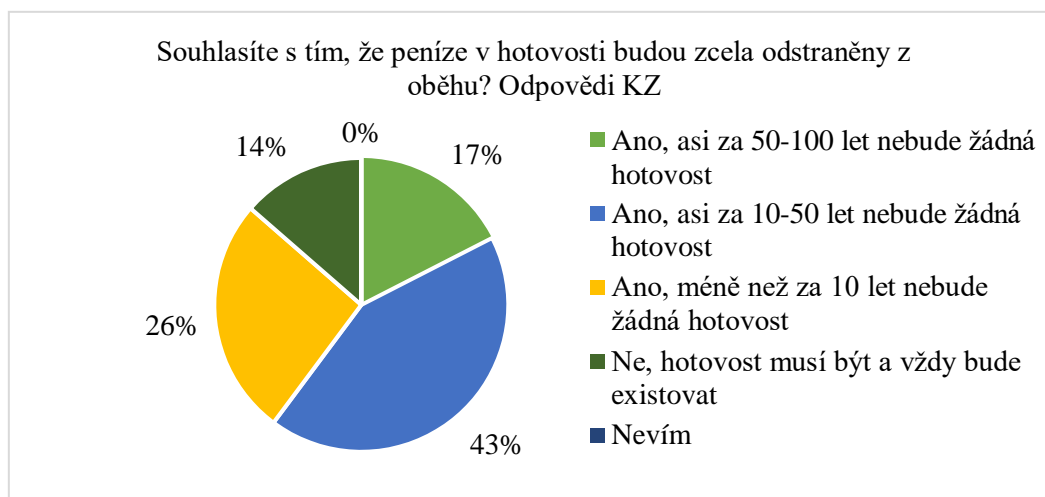
Respondenti uvedli své názory ve vztahu k budoucímu využití hotovosti v platebním styku – viz graf 20 (odpovědi skupiny ČR) a graf 21 (odpovědi skupiny KZ). Většina respondentů se domnívá, že v budoucnu nebude hotovost v oběhu – názory se liší, kdy to bude. Zajímavé je to, že mezi respondenty ČR je více mladých lidí než mezi respondenty KZ, ale názory se na potřebu hotovosti liší: více respondentů ČR (34 %) než KZ (14 %) uvedlo jednoznačný názor, že hotovost musí být v oběhu vždy a nebude odstraněna.

Graf 20: Názory na budoucnost hotovosti – odpovědi ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Graf 21: Názory na budoucnost hotovosti – odpovědi KZ

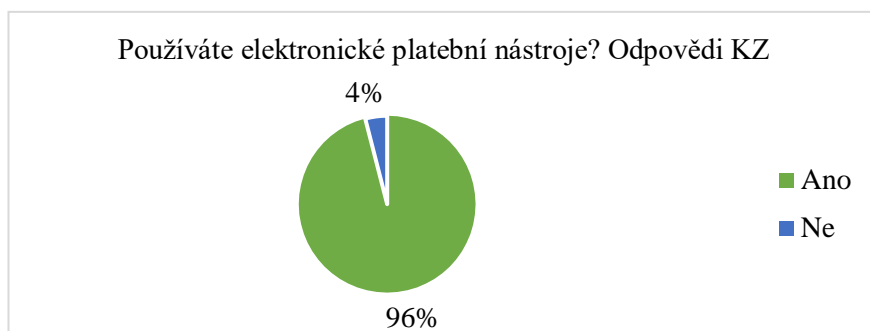
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Další skupina otázek se týká využití elektronických platebních systémů respondenty.

4.3.3 Použití elektronických platebních systémů

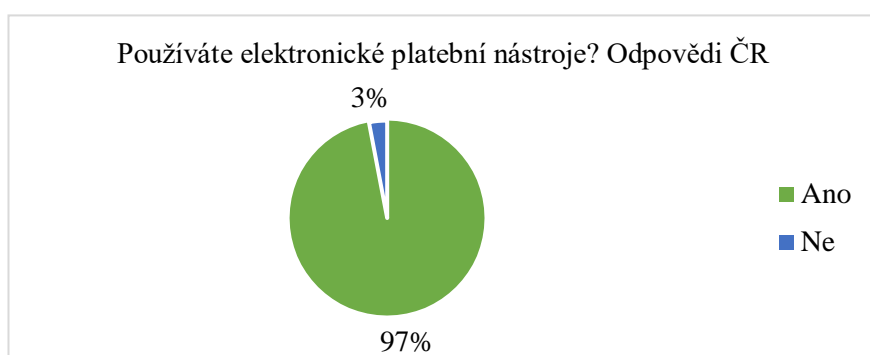
První otázka v tomto okruhu byla: „Používáte elektronické platební nástroje? (například, platby kartou, online platby kartou, platby přes internetové bankovníctví, platby pomocí PayPal apod.)“. 96 % respondentů KZ a 97 % respondentů ČR uvedlo odpověď „ano“. Tyto výsledky potvrzují všeobecné rozšíření technologií v platebním styku obou zemí.

Graf 22: Použití e-platebních nástrojů – odpovědi KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

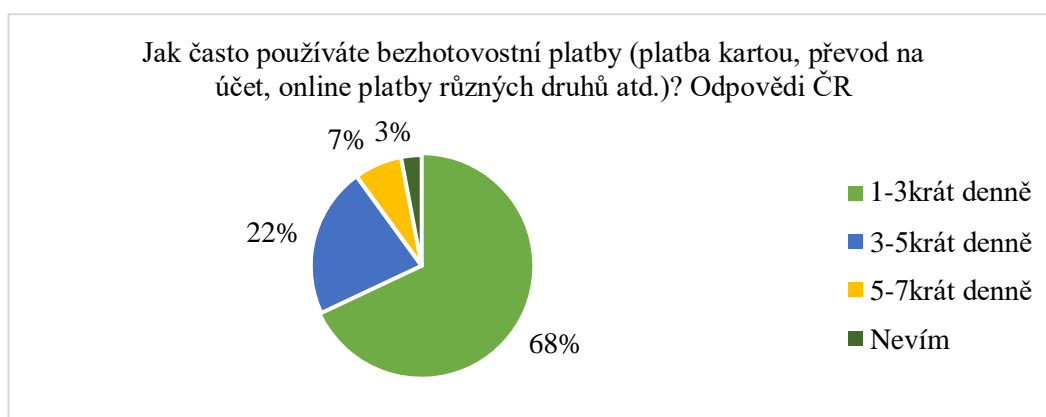
Graf 23: Použití e-platebních nástrojů – odpovědi ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Z hlediska frekvence využití bezhotovostních plateb nebyly zjištěny téměř žádné rozdíly v odpovědích respondentů ČR a KZ. 68 % respondentů ČR a 61 % respondentů KZ uvedlo, že používají bezhotovostní platby (platba kartou, převod na účet, online platby různých druhů atd.) 1-3krát denně.

Graf 24: Jak často respondenti ČR používají bezhotovostní platby denně

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

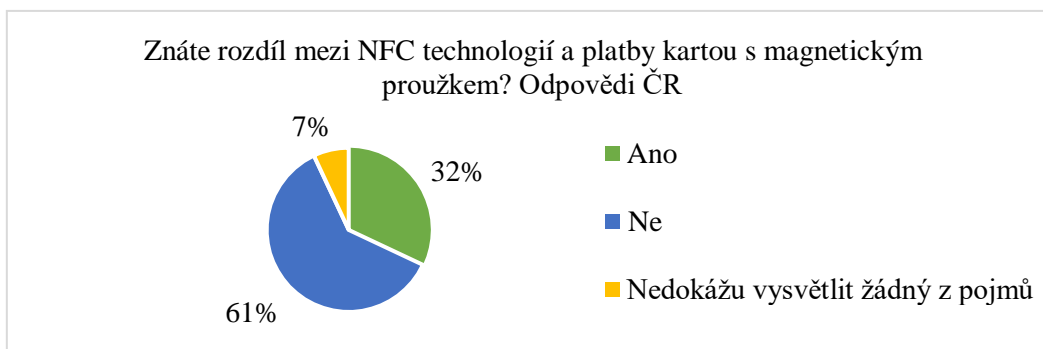
Graf 25: Jak často respondenti KZ používají bezhotovostní platby denně

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

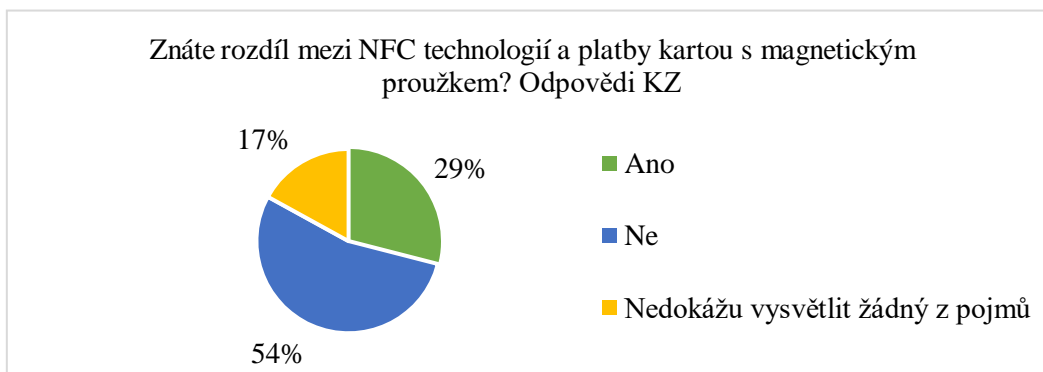
Dále bylo zjištěno, že 61 % respondentů CZ a 54 % respondentů KZ nezná, v čem spočívá rozdíl NFC technologie od karty s magnetickým proužkem. Přibližně třetina respondentů uvedla, že zná rozdíl (32 % CZ, 29 % KZ). Někteří respondenti neznají vůbec, co tyto oba pojmy znamenají (7 % CZ, 17 % KZ). Na základě těchto výsledků lze udělat závěr o poměrně nízké znalosti moderních plateb a technologické gramotnosti části respondentů.

Graf 26: Znalost NFC technologií a magnetického proužku – odpovědi ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

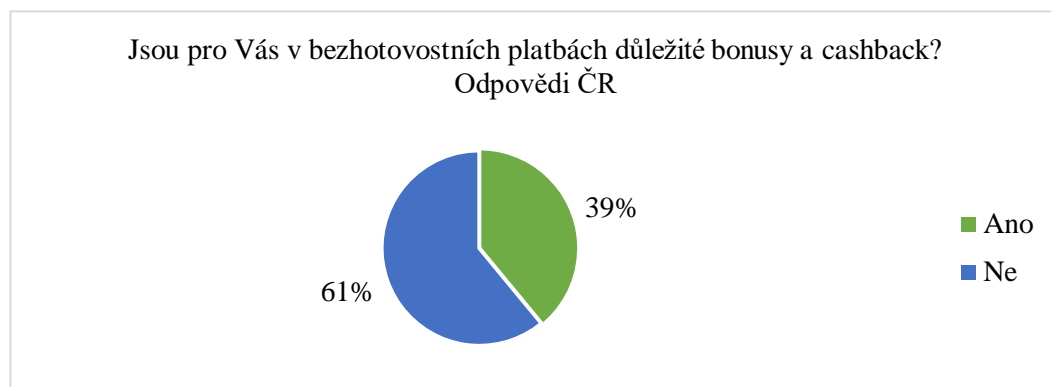
Graf 27: Znalost NFC technologií a magnetického proužku – odpovědi KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Bylo zjištěno, že pro respondenty KZ jsou značně důležitější bonusy a chasback v bezhotovostních platbách, než pro respondenty ČR. 61 % respondentů ČR a jen 16 % respondentů KZ uvedlo, že nejsou tyto nabídky pro ně významné.

Graf 28: Význam bonusů a chasbacku pro respondenty z ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

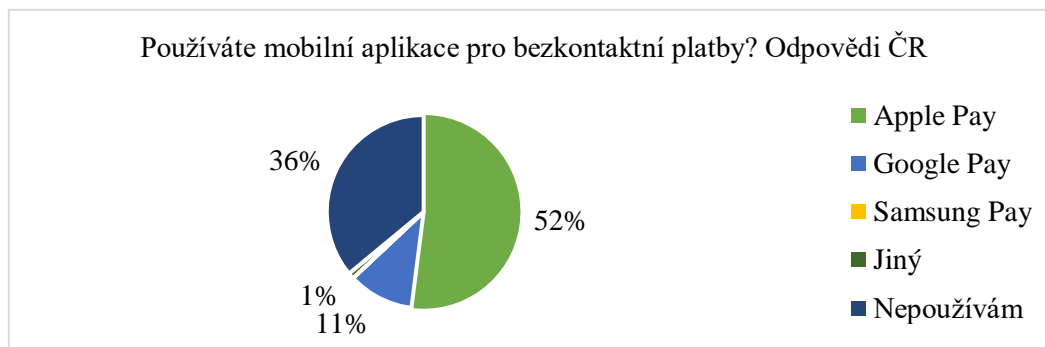
Graf 29: Význam bonusů a chasbacku pro respondenty z KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

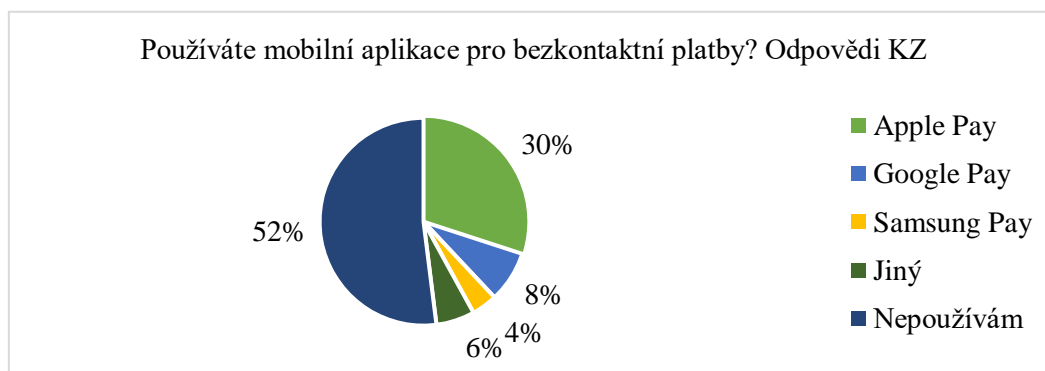
Respondentů ČR více než respondenti KZ používají mobilní aplikace pro bezkontaktní platby (např. Apple pay, Google pay, Samsung pay). 52 % respondentů CZ používá Apple Pay (oproti 30 % respondentů KZ). Google Pay je méně používán než Apple Pay (11 % ČR, 8 % KZ). V Kazachstánu se používá také Samsung Pay (4 % respondentů) a jiné aplikace (6%): Homebank pay, Kumys pay, Kaspi.

Graf 30: Použití mobilních aplikací pro bezkontaktní platby – odpovědi ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

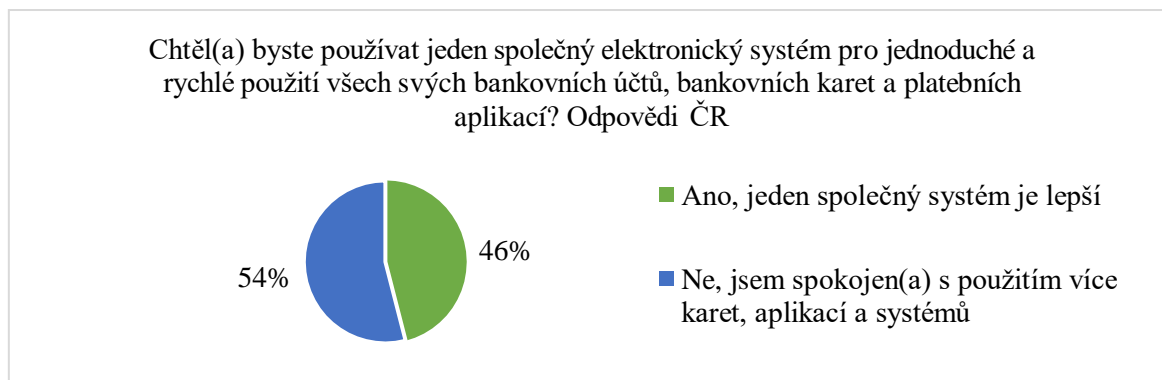
Graf 31: Použití mobilních aplikací pro bezkontaktní platby – odpovědi KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

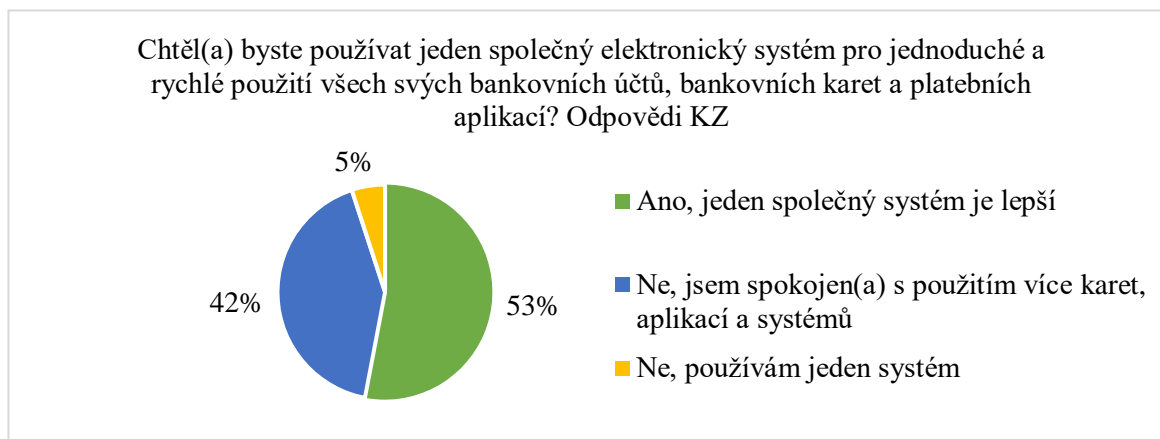
V Kazachstánu jsou známé pokusy IT-specialistů o vytváření společných jednoduchých a pohodlných systémů pro správu všech svých bankovních produktů na jednom místě. 46 % respondentů ČR a 53 % respondentů KZ by o takový produkt mělo zájem – viz odpovědi respondentů v grafu 32, grafu 33.

Graf 32: Zájem respondent ČR o použití jednoho společného systému pro řízení svých platebních karet, bankovních účtů a aplikací

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Graf 33: Zájem respondent KZ o použití jednoho společného systému pro řízení svých platebních karet, bankovních účtů a aplikací

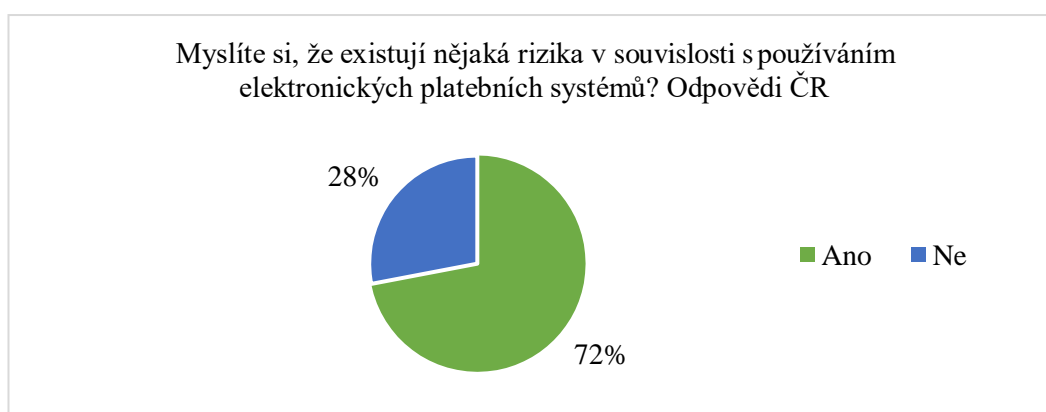
Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Další okruh otázek je zaměřen na problematiku bezpečnosti platebních systémů.

4.3.4 Rizika, bezpečnost a spolehlivost elektronických platebních systémů

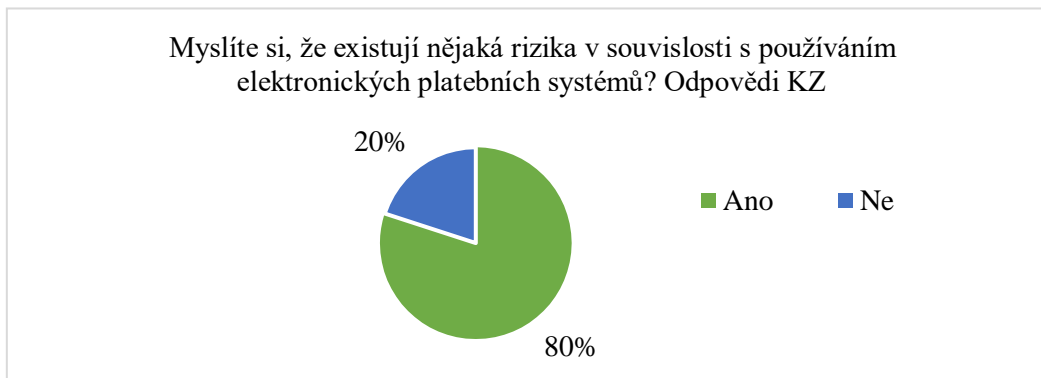
První otázka na toto téma se týká obecného názoru na rizika v souvislosti s používáním elektronických platebních systémů. Většina respondentů se domnívá, že nějaká rizika jsou. Více respondentů KZ než ČR vnímá existenci rizik: 72 % ČR, 80 % KZ.

Graf 34: Vnímání rizik v oblasti používání elektronických platebních systémů – respondenti ČR

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Graf 35: Vnímání rizik v oblasti používání elektronických platebních systémů – respondenti KZ

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Dále byli respondenti požádáni, aby uvedli, o jaká rizika se konkrétně jedná. Přehled odpovědí je uveden v tabulce. Respondenti KZ se více obávají možnosti nabourání do systému, odcizení přístupu, karet apod. (30 %), zatímco respondenti ČR uvedli tuto odpověď méně (16 %). Přibližně stejný počet respondentů ČR a KZ uvedlo riziko nedostatečné bezpečnosti osobních dat a jejich zneužití (26 % KZ, 24 % ČR). Vlastní nepozornost při použití systémů je vnímána jako riziko bezpečnosti 18 % respondentů KZ a 16 % respondentů ČR.

Tabulka 22: Rizika, která jsou podle názoru respondent spojena s platebním stykem

Pokud jste u předchozí otázky odpověděl kladně (odpověď „ano“), prosím uveďte, o jaká rizika se podle Vašeho názoru jedná?	ČR	KZ
Nedostatečná bezpečnost osobních dat a jejich zneužití	24 %	26 %
Zneužití pin kódu, Touch ID, Face ID atd.	13 %	7 %
Phishing, klamání uživatele	7 %	9 %
Možnosti nabourání do systému, odcizení přístupu, karet atd.	16 %	30 %
Vlastní nepozornost při použití systému	16 %	18 %
Jiná odpověď	1 %	1 %

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Přehled všech odpovědí respondentů na otázky, týkající se jejich chování a přístupu k eliminaci rizik v platebním styku je uveden v tabulce.

Tabulka 23: Bezpečnostní opatření a eliminace rizik v platebním styku respondenty

Myslíte si, že dodržujete bezpečnostní zásady při použití elektronických platebních systémů?	ČR	KZ
Ano	89 %	65 %
Ne	11 %	9 %
Nevím	0 %	26 %
Zajímáte se o principy bezpečnosti a způsoby ochrany elektronického platebního systému, který používáte?	ČR	KZ
Ano	41 %	83 %
Ne	59 %	17 %
Znáte, co znamená pojem „phishing“? Pokud ano, prosím krátce popište význam tohoto slova.	ČR	KZ
Ano. Slovo „fishing“ podle mého názoru znamená:	73 %	71 %
Ne, neznám	24 %	29 %
Co byste odpověděl na prosbu pracovníka banka sdílet mu číslo Vaše platební karty, pokud kontaktuje Vás telefonicky?	ČR	KZ
Sdílím mu číslo své karty	3 %	19 %
Nesdílím mu číslo své karty	97 %	62 %
Nevím	0 %	19 %
Jak často kontrolujete výpisy ze svých účtů (v elektronických výpisech, v online bankingu, mobilních aplikacích atd.)?	ČR	KZ
Vždy po každé transakci	52 %	37 %
Jednou denně (např. večer / ráno)	0 %	2 %
Několikrát týdně	12 %	29 %
Několikrát měsíčně	26 %	17 %
Jednou měsíčně nebo vzácněji	0 %	1 %
Nikdy	10 %	14 %

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Více respondentů ČR si myslí, že dodržuje bezpečnostní zásady při použití elektronických platebních systémů (89 % ČR, 65 % KZ). Více než čtvrtina respondentů KZ nebyla schopná na tuto otázku odpovědět (26 %). Přes tuto skutečnost, více respondentů KZ než ČR se zajímá o principy bezpečnosti a způsoby ochrany elektronického platebního systému, který používají (83 % KZ, 41 % ČR). Lze se domnívat, že lidé v KZ méně než v ČR důvěřují institucím v sektoru plateb.

Znalost pojmu „fishing“ je téměř stejná u respondentů z obou skupin: 73 % respondentů ČR a 71 % respondentů KZ uvedlo, že zná, co tento pojem znamená. Někteří respondenti uvedli vlastními slovy, co podle jejich názorů tento pojem zahrnuje:

- „*podvodná technika používaná na Internetu k získávání citlivých údajů (hesla, čísla kreditních karet apod.) v elektronické komunikaci*“,

- „Phishing je snaha počítačových podvodníků získat vaše citlivé osobní informace, jako jsou hesla, údaje o platebních kartách“,
- „a type of social engineering attack often used to steal user data, including login credentials and credit card numbers“,
- „jeden z typů podvodů na internetu za účelem získání nelegálního přístupu k citlivým údajům uživatelů“,
- „je to zjišťování osobních údajů uživatelů na internetu – hesla, čísla kreditních karet“,
- „social hacking through internet communications“,
- „sběr citlivých údajů nezákonným způsobem“,
- „Pošlou email kde bude odkaz“,
- „Podvod k získání hesla“,
- „podvod“.

Bylo zjištěno, že respondenti ČR mají lepší než respondenti KZ představy o tom, jak je třeba postupovat v případě, že jim zavolá pracovník banky s prosbou sdílet číslo jejich platební karty. 97 % respondentů ČR a pouze 62 % respondentů KZ uvedlo správnou odpověď – nesdílí mu číslo své karty. 19 % respondentů KZ mělo potíže s odpověďmi na tuto otázku.

Více respondentů ČR než KZ kontroluje výpisy ze svých účtů (v elektronických výpisech, v online bankingu, mobilních aplikacích atd.) vždy po každé transakci: 52 % ČR, 37 % KZ.

Na základě těchto odpovědí lze udělat závěr, že se respondenti ČR více než respondenti KZ zabývají o bezpečnost platebního styku – alespoň z pohledu uplatnění zásadních principů ochrany svých dat a účtů.

4.3.5 Technické problémy při použití elektronických platebních systémů

Další okruh otázek se týká technických problémů při použití elektronických platebních systémů. Přehled odpovědí na všechny otázky je uveden v tabulce.

Tabulka 24: Technické potíže při použití elektronických platebních systémů respondenty

Setkával(a) jste někdy s problémy / potíže při použití elektronických platebních systémů? Pokud ano, prosím popište podrobně, o jaký problém/potíže se jednalo.	ČR	KZ
Ano	41 %	90 %
Ne	59 %	10 %
Setkával(a) jste někdy s problémy konkrétně při provedení online plateb kartou (např. záúčtování transakce dvakrát, strhnutí chybné částky apod.)	ČR	KZ
Ano	41 %	42 %
Ne	55 %	42 %
Nevím	4 %	17 %
Jste spokojeni s kvalitou technické podpory elektronického platebního systému, který používáte?	ČR	KZ
Ano	87 %	88 %
Ne	13 %	12 %

Zdroj: vlastní dotazníkové šetření, 2020

Výrazně více respondentů KZ než ČR setkávalo s problémy / potíže při použití elektronických platebních systémů: 90 % KZ, 41 % ČR. Uvedli následující popis problémů / potíže:

- „V Halyku je systém plateb a převodů příliš složitý a trvá déle než v systému konkurenční banky. Platba nemusí vždy probíhat z prvního pokusu“,
- „Dlouhý převod měn na kartě s více měnami, ne vždy a ne všem aplikacím je umožněn přístup“,
- „Telefon selhává při teplotě minus 20, po které musíte zadání informací opakovat“,
- „Potvrzení Sberbanku, která trvají až 48 hodin a nelze je ovlivnit“,
- „Blokování internetových transakcí, zmrazení počítače“,
- „Nelze se spojit s call centrem“,
- „Nepohodlná aplikace Sberbank“,
- „Zapomněla jsem PIN kód“.

Je patrné, že respondenti KZ mají problémy zejména s aplikacemi mobilního bankovníctví – někdy nejsou tyto problémy vyvolány nespolehlivostí banky, někdy – ano.

Nedostatečná kvality zákaznické podpory byla zmíněna jednou, stejně jako vlastní nepozornost (zapomenutý PIN).

Přes existenci určitých potíží s platebním systémem u respondentů KZ jsou stejně jako respondenti ČR spokojeni s kvalitou technické podpory elektronického platebního systému, který používají: 88 % spokojenost KZ, 87 % spokojenost ČR.

Z provedeného šetření je možné udělat závěry o podobných a odlišných rysech v názorech respondentů z ČR a Kazachstánu na moderní platební systémy. Shrnutí výsledků primárního šetření a výsledků dříve provedené analýzy statistických dat (viz kapitola 4.1 a 4.2) je provedeno v následující kapitole.

4.4 Shrnutí a porovnání trendů v oblasti platebního styků v České republice a Kazachstánu

Trendy v ČR

- počet vydaných platebních karet roste, tempo růstu ukazatele se zvyšuje, i přes relativně nasycení trhu (1,2 platebních karet na 1 obyvatele v roce 2019),
- počet a objem transakcí – odeslané platby kartami roste, přisívá k tomu zejména růst na straně debetních karet,
- kreditní karty ztrácí svůj význam: české banky vydávají stále méně karet tohoto typu každý rok, počet transakcí, uskutečněných kreditními kartami klesá,
- lidé stále více používají platby kartou u obchodníků (POS) – roste jak počet transakcí, tak i objem provedených plateb,
- k provedení plateb u obchodníků jsou nejvíce využívány rezidentské karty a rezidentské POS terminály. Přes zahraniční terminály necelá třetina všech plateb kartami,
- přibližně 9 z 10 odeslaných plateb kartami je iniciovaná na fyzicky umístěném terminálu (EFTPOS), 1 z 10 plateb – je iniciovaná vzdáleně. Tempo růstu počtu transakcí EFTPOS se ovšem postupně snižuje, zatímco počet transakcí, iniciovaných vzdáleně prudce roste,

- přes bankomaty je vkládáno stále více peněz. A naopak jsou bankomaty stále méně využívány k výběru hotovosti – tempo růstu objemu výběrových transakcí přes bankomaty zpomaluje,
- papírové doklady k provedení příkazů k úhradě jsou dnes více využívány k převodu většího objemu peněz. Elektronické příkazy k úhradě jsou využívány častěji, ale pro transakce v menším objemu.

Trendy v Kazachstánu

- počet platebních karet v oběhu roste velmi rychle,
- tendence převahy využití karet mezinárodních systémů se postupně ubývá, podíl karet místních vydavatelů se od roku 2019 zvyšuje,
- bankomaty s funkcí vkladů a výběrů se postupně nahrazují bankomaty s jednou funkcí výběru hotovosti,
- velká města (Almaty a Nur-Sultan) jsou nejlépe zařízeny platební infrastrukturou, některé regiony (např. Shymkent) cítí ostrý nedostatek bankomatů, POS terminálů aj.,
- podnikatelé v Kazachstánu ve skutečnosti nevždy plní svoji povinnost, vyplývající ze zákona: umožnit platby kartou na každém prodejním místě,
- nabídka možnosti využívat Apple Pay, Google Pay a Samsung Pay kazašskými banky výrazně přeměnila preference platebních metod mezi spotřebiteli: bezhotovostní platby se začaly být ještě více využívány, nahrazují často nejen hotovost, ale i platby kartou na terminálu,
- NFC proužky zvyšují rychlost provedení plateb, rychlejší a pohodlnější platby se stávají více oblíbeny spotřebiteli,
- systém Suñqar pro okamžité platby, napojený na telefonní číslo a jakýkoli platební prostředek klienta přenáší platební metody na novou úroveň.

Je patrné, že Kazachstán nezůstává pozadu za globálním trendem přechodu k bezhotovostním platbám. V Kazachstánu je to však pozorováno pouze ve velkých městech, zatímco v malých městech a vesnicích jsou nadále prováděny transakce v hotovosti (kvůli

nedostatku POS terminálů, QR plateb, nezájmu podnikatelů o změny atd.). Někteří obchodníci využívají službu převodu peněz pomocí telefonního čísla, která není implementována ve všech bankách, nebo převodu podle čísla karty, která má rovněž poplatek za převod. Ale tato forma platby ztěžuje bankám vedení statistických záznamů, a může vést ke vzniku stínové ekonomiky (Nurshaikhova, 2020).

Rozvoj bezhotovostních plateb pro malé podniky v regionech je mezerou, které je třeba věnovat zvýšenou pozornost.

Podle Světové banky a ID Finance 2019 je míra penetrace finančních technologií v Kazachstánu 21 %, což je dobrý indikátor, ale je nutné ho zvýšit (pro srovnání v Rusku je to 43 %) (Nurshaikhova, 2020).

V českých statistikách jsou uvedeny počty karet, vydávaných v každém roce, v kazachstánských statistikách – údaje o počtu karet v oběhu. Přes to, že počet karet v oběhu může být pravděpodobně větší než počet vydávaných karet, je v ČR více karet na jednoho Čecha (1,2 karty), než v Kazachstánu (1,18 karet / 1 držitele).

V České republice jsou stále méně využívány kreditní karty – jejich počet každoročně klesá. V Kazachstánu se počet kreditních karet naopak významně zvyšuje. Zpomalení je možné pozorovat jen v době ekonomické nestability, způsobené znehodnocením národní měny (např. v letech 2016, 2019).

Tempo růstu počtu POS terminálů v Kazachstánu je vyšší než v ČR. V Kazachstánu je v současné době 190,6 tis. POS terminálů, v ČR – 210 tis. POS terminálů. Při porovnání velikosti teritorií a populací těchto zemí může se zdát, že v Kazachstánu je ostrý nedostatek terminálů pro platby kartou. Nicméně podle údajů o počtech podnikatelů v Kazachstánu, je zřejmé, že 1,88 terminálů připadá na 1 podnikatele, resp. 1,24 terminálů / 1 prodejní místo.

V Kazachstánu fungují moderní platební systémy, které nejsou v ČR – například je mnoho aplikací jednotlivých bankovních a nezávislých institucí, systém Suñqar pro okamžité platby pomocí telefonního čísla. Nechybí v Kazachstánu možnost využití bezkontaktních plateb mobilním telefonem – Apple Pay, Google Pay navíc Samsung Pay. Rozvoj těchto systémů v Kazachstánu se ovšem začal později než v Evropě, ne všechny banky v Kazachstánu dnes umožňují použití těchto systémů. Výsledky primárního šetření potvrzují oblíbenost těchto systémů mezi respondenty.

5 Výsledky a diskuse

5.1 Ověření platnosti hypotéz

H1: tempo růstu počtu vydaných platebních karet v ČR zpomaluje, s čímž souvisí faktor nasycení trhu.

Výsledky analýzy statistických dat nepotvrdily tuto hypotézu: prostředí platebních karet v ČR v posledních letech je stále charakterizováno silnou dynamikou (viz kapitola 4.1.1). Přes to, že na jednoho občana připadá 1,2 platebních karet, trh se dále rychle vyvíjí. Meziroční tempo růst počtu vydávaných karet: +1,6 % (2016), +2,8 % (2017), +3,3 % (2018), +5,4 % (2019). Nárůst je zejména patrný v segmentu debetních karet.

H2: trh platebních karet je více nasyceny v ČR než v Kazachstánu.

Hypotéza se potvrdila. Tento závěr lze udělat na základě porovnání tempa růstu počtu platebních karet v ČR (viz kapitola 4.1.1) a Kazachstánu (viz kapitola 4.2.1): v Kazachstánu se jedná o více než 20%-ní tempo růstu, v ČR – maximálně +5,4%-ní tempo růstu.

H3: snížení využití kreditních karet obyvateli ČR je spojeno se zvýšením dostupnosti klasických bankovních úvěrů.

Hypotéza se nepotvrdila. Na základě sledování vývoje ukazatelů (počet kreditních karet, objem nových úvěrů, úrokové sazby kornových úvěrů, ukazatelů průměrných příjmů a mezd, HDP ČR) lze udělat závěr, že pokles počtu kreditních karet je obecně spojen s růstem ekonomiky a blahobytu společnosti (tj. lidé nepotřebují peníze k půjčení), nikoli se zvýšením objemu a dostupností bankovních úvěrů.

H4: v době ekonomické nestability a nejistoty v Kazachstánu se poptávka po kreditním kartám snižuje.

Hypotéza se potvrdila. V Kazachstánu je situace jiná než v ČR: počet kreditních karet roste v době ekonomické stability, kdy lidé preferují více utrácet a spotřebovávat. Naopak v době poklesu ekonomiky a nestability na měnovém trhu vznikají pocity nejistoty, spotřeba se omezuje a počet využívaných kreditních karet klesá.

5.2 Porovnání výsledků vlastní práce se sekundárními studii

Česká bankovní asociace (ČBA) provádí každý rok studie – Češi a platební styk. Hlavní zjištění z této studie z roku 2020 jsou uvedeny v příloze B. Dle posledního průzkumu 2020 jsou debetní platební karty (77 %) a hotovost (70 %) stále nejvyužívanějšími typy platebních prostředků. Na internetu platí Češi také nejvíce platební kartou přes platební bránu (58 %) nebo na dobírku (48 %). Výsledky provedené analýzy statistik ve vztahu k platebnímu styku v ČR poukazují také na populárnost plateb debetními kartami – počet vydávaných karet tohoto typu každoročně roste, i přes to, že na jednoho Čecha dnes připadá již 1,2 platebních karet. Na základě výsledků analýzy statistik je ovšem možné očekávat, že populárnost hotovosti při platbách bude klesat. Výsledky studie ČBA 2020 také zdůraznily tento trend, zejména jeho posílení v době karantény: *„Zejména na začátku pandemie nebyl zmapován způsob a intenzita přenosu viru, lidé se proto vyhýbali manipulaci s penězi a jakéhokoliv kontaktu s cizím předmětem, tedy i platebními terminály.“* (Hládek, ČBA, 2020).

Z výsledků průzkumu (ČBA, 2020) využívá 59 % Čechů bankomaty zpravidla jednou měsíčně, 21 % - jednou týdně, 17 % - hotovost nevybírání nikdy. 65 % Čechů nepoužívá bankomaty pro vklady (vkladomaty). Postupná digitalizace společnosti, rozšíření POS terminálů snižuje potřebu v hotovosti, uvádí ČBA (2020). Důvod nepopulárnosti vkladomatů vidí ČBA (2020) v následujícím: *„nižší procento využívání vkladomatů je dáno zkrátka tím, že lidé nemají k využití takové služby důvod. Pokud nepodnikají třeba ve službách či v obchodě, přebytečnou hotovost, kterou by potřebovali uložit, prostě nemají jak získat“* (Hládek, ČBA, 2020). Tento trend potvrzují výsledky analýzy statistik: bankomaty jsou stále méně používány pro výběry hotovosti. Na druhou stranu nepotvrzují statistiky snížení významu bankomatů pro vklady peněz. Celkově je vidět trend rozvoje sítě bankomatů: cítí potřebu po tom zejména venkovní regiony (Hovorková, 2019).

Podle průzkumu ČBA (2020) jsou příkazy k úhradě a přímé platby z bankovníctví relativně málo využívány Čechy pro platby na internetu: 41 % respondentů uvedlo, že používá příkazy k úhradě, 17 % - používá přímé platby z bankovníctví. Z výsledků vlastní analýzy byl zjištěn trend poklesu využití příkazů k úhradě, zejména z hlediska celkového objemu transakcí.

Podle ČBA (2020) platí přiložením mobilu 12 % Čechů, 3 % - přiložením hodinek. Z průzkumu VISA z roku 2017 (Sivá, 2018) vyplývá, že zhruba 40 % Čechů využívá

k úhradě svých nákupů u obchodníků právě chytrou elektroniku. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že mnoho respondentů platí pomocí mobilního telefonu (např. přes Apple Pay, Google Pay, Samsung Pay). V rámci konference Transformace 2019, která proběhla v Praze, bylo zdůrazněno, že banky vnímají, jak se klientské potřeby mění – „více než fintechy přicházejí bigtechy, jako je třeba Apple Pay, Google Pay nebo Alipay. Uvidíme, jak to dopadne u nás.“ (Ložek, FinTag.cz, 2019).

Podle průzkumu SC&C (Sivá, 2018) by si úplné zrušení hotovosti nedovedlo představit až 70 % respondentů, především z menších měst, ale asi pro třetinu lidí, především z mladší generace, by zrušení hotovosti přineslo zjednodušení života. Z vlastního dotazníkového šetření vyplývá, že respondenti rádi přijímají rozšíření bezhotovostních plateb a se domnívají, že hotovost bude postupně nahrazena tímto způsobem plateb.

5.3 Aktuální problémy v oblasti platebního systému

V této kapitole jsou udělány závěry o existujících problémech v oblasti platebních styků a využití moderních platebních metod v ČR a Kazachstánu.

5.3.1 Potřeba zvýšení limitu bezkontaktní platby

V souvislosti s trendy během pandemie je možné očekávat, že se lidé vyhýbají použití hotovosti, bankomatů a tlačítek terminálů kvůli riziku šíření viru. To znamená, že více platí bezkontaktně: pomocí terminálů POS. V současné době je ovšem stanoven limit pro bezkontaktní platby (tj. bez nutnosti zadávat pin kód a používat tlačítka terminálu) – 500 Kč. Představitel ČBA – Tomáš Hládek (ČBA, 2020) uvádí, že některé evropské země z tohoto důvodu zvýšily limity pro bezkontaktní platby kartou u obchodníků. V ČR nedošlo ovšem k žádným změnám, i když byly diskutovány. Z průzkumu Češi a platební styk 2020 vyplývá, že 60 % lidí je spokojeno se stávajícím limitem, 23 % - vůbec to neřeší. Změny limitu by vyvolaly určité náklady jak pro banky, tak i pro obchodníky, navíc by přineslo zvýšení rizika zneužití platebních karet.

5.3.2 Problém nedostatku zařízení, akceptujících bezhotovostní platby v malých městech a vesnicích

Nerovnoměrný rozvoj regionů vyvolává problém ve mnoha oblastech. Platební styk není výjimkou – přes rostoucí trend bezhotovostních plateb je v odlehlých regionech nedostatek nejen online terminálů POS, ale i bankomatů – jak pro výběr, tak i vklad hotovostí.

„Používání hotovosti by mělo být svobodnou volbou spotřebitele neovlivněnou dostupností či nedostupností hotovosti v daném místě.“ (Hekšová cit. Hovorková, 2019).

Instalace platebních zařízení na vesnicích je však pro velké banky nevýhodné.

Podle autorky práce existuje dvě cesty řešení této situace:

- první spočívá v „přinucení“ bank k rovnoměrné výstavbě platebních zařízení po celém území státu,
- druhá – v přilákání a instalaci platebních zařízení nezávislých provozovatelů (např. Euronet).

„Přinucení“ bank může být založeno na snaze vlády kontrolovat platební styk. Vláda může uložit povinnost největším bankám stavět zajistit minimální požádanou hustotu bankomatů a POS terminálů po celém teritoriu státu. Tyto vládní kroky mohou být lobovány zástupci velkých bank kvůli tomu, že vyvolá ztráty a bude komplikovat stabilitu bankovního systému. Na druhou stranu je vhodné tyto iniciativy vyvíjet na sociálně-etickém základu: banka, která bude přispívat k socio-ekonomickému vývoji společnosti na vesnicích získá určité marketingové výhody, bude to pomáhat vytvářet image společenské zodpovědné instituce.

Určité pokusy o vyplnění mezery na trhu je vidět na příkladu nezávislého provozovatelů Euronet:

„Euronet letos instaloval bankomaty už v obcích Bečov u Mostu, Zákupy a Vrané nad Vltavou. Pilotní projekt si firma pochvaluje, stejně jako tyto obce... Za umístění bankomatu platí obec Euronetu necelých 20 tisíc korun měsíční paušál.“ (Hovorková, 2019).

V Kazachstánu je nedostatek bankomatů a POS terminálů v méně rozvinutých, méně osídlených a odlehlých regionech ještě akutnější než v ČR, což potvrzují statistické údaje

6 Závěr

Provedená práce nejen naplnila stanovený cíl – vymezila trendy v platebním styku vybraných zemí, a to na základě zpracování velkého objemu různých dat (statistiky, primární a sekundární výzkumy), ale odhalila také nedostatky v moderním vývoje platebních metod. Například v ČR je patrný nedostatek platební infrastruktury (zejména bankomatů) ve venkovních regionech. V Kazachstánu je vidět nesoulad dat „na papíru“ a „v realitě“: každý podnikatel uvádí, že má POS terminál, což je odraženo ve statistikách, ale ve skutečnosti je častá situace, kdy v Kazachstánu kartou na prodejním místě nezaplatíte. Nedostatečná technická gramotnost některých vrstev obyvatel, nezájem zabývat se zavedením moderních metod plateb, obavy z velkých finančních nákladů na provoz terminálů – jsou to překážky, bránící rozvoji moderních metod platebního styku v Kazachstánu. Z optimistického hlediska je možné očekávat, že postup času a přirozené sociální změny (např. nástup mladších generací do podnikání) přinesou pokrok v oblasti platebního styku v Kazachstánu. Potvrzují to rychlá tempa růstu ukazatelů v oblasti moderních metod platebního styku.

Společným trendem pro oblast platebního styku v ČR a Kazachstánu je všeobecné rozšíření bezhotovostních plateb. Přes to, že na jednoho obyvatele (v obou zemích) připadá více než jedná platební karta, nelze zatím mluvit o dosažení stavu nasycení trhu: každý rok se vydává stále více debetních karet. Doba epidemie koronaviru způsobila další rozvoj bezhotovostních plateb na úkor využití hotovosti.

Jedná z výrazných odlišností v oblasti platebních metod v ČR a v Kazachstánu se týká využití kreditních karet. V ČR se počet vydávaných kreditních karet stabilně klesá, zatímco v Kazachstánu jsou kreditní karty a jiné podobné karty stále velmi populární. Snížení využití kreditních karet v Kazachstánu je možné vidět v době ekonomické nestability a nejistoty v době znehodnocení národní měny (např. roky 2016, 2019).

Obliba platit pomocí mobilního telefonu je patrná v obou zemích – potvrzují to výsledky analýzy primárních a sekundárních dat.

Výsledky primárního šetření jsou orientační a slouží jako doplnění k sekundární analýze. Nicméně některé z názorů jsou zajímavé – např. neznalost NFC technologií u mnoha respondentů, využití několika běžných účtů najednou. Pokud bude výzkum

provedeny na větším výběrovém vzorku, je možné jeho výsledky použít pro vylepšení nabídky platebních služeb.

Celkově lze říci, že rozvoj moderních metod platebního styku byl zahájen v České republice dříve než v Kazachstánu.

Omezení a potíže při zpracování práce

- odlišná metodika sběru statistických dat v ČR a Kazachstánu a z toho vyplývající potíže při porovnání výsledků,
- česká databáze ARAD umožňuje stáhnout data v excel, což usnadňuje jejich třídění. Národní banka Kazachstánu nabízí informace a tabulky s daty na webových stránkách – takž je potřeba je přepisovat manuálně. Navíc nejsou na webu NBK dostupné časové řady: každý měsíc jsou publikovány zprávy, obsahující data pro stávající období a jedné předchozí období. Pro sledování dat z delšího období (v práci 2015-2020) je potřeba přepisovat data z každé zprávy a poté zpracovávat,
- v České republice chybí veřejně dostupné údaje o platebním styku v jednotlivých tržních odvětvích a regionech,
- bylo obtížně oslovit dostatečný počet respondentů, v souvislosti s omezenými možnostmi nebylo možné vytvořit reprezentativní vzorek, odpovídající struktuře populace.

7 Seznam použitých zdrojů

Literatura

- BAIMURATOV, U. *Národní ekonomický systém: vědecké publikace*. International University "Elite", Almaty: Falym, 2000.
- ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ. *Základy financí*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3669-3.
- JÍLEK, Josef. *Finance v globální ekonomice*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-3893-2.
- KALABIS, Zbyněk. *Základy bankovníctví: bankovní obchody, služby, operace a rizika*. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0001-8.
- LIPOVSKÁ, Hana. *Moderní ekonomie: jednoduše o všem, co byste měli vědět*. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0120-7.
- MÁČE, Miroslav. (2006). *Platební styk: klasický a elektronický*. Praha: Grada. Osobní a rodinné finance. ISBN 80-247-1725-5.
- MÁČE, Miroslav. *Platební styk: klasický a elektronický*. Praha: Grada, 2006. Osobní a rodinné finance. ISBN 80-247-1725-5.
- MEJSTRÍK, Michal, Magda PEČENÁ a Petr TEPLÝ. *Bankovníctví v teorii a praxi: Banking in theory and practice*. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-2870-7.
- PELIKÁNOVÁ, Anna. *Účetnictví, daně a financování pro nestátní neziskovky. 3., aktualizované vydání*. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-271-2117-5.
- POLOUČEK, Stanislav. (2006). *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.
- POLOUČEK, Stanislav. *Bankovníctví*. Praha: C. H. Beck, 2006. ISBN 80-7179-462-7.
- RADOVÁ, Jarmila, Petr DVOŘÁK a Jiří MÁLEK. *Finanční matematika pro každého*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4831-3.
- REJNUŠ, Oldřich. *Finanční trhy*. Praha: Grada, 2014. Partners. ISBN 978-80-247-3671-6.
- REVENDA, Zbyněk. *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-279-6.

- RIEGEL, Karel. *Ekonomická psychologie*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1185-0.
- SCHLOSSBERGER, Otakar & Marcela SOLDÁNOVÁ. (2005). *Platební styk*. Praha: Bankovní institut vysoká škola. ISBN 80-7265-072-6.
- SCHLOSSBERGER, Otakar a Marcela SOLDÁNOVÁ. *Platební styk*. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2005. ISBN 80-7265-072-6.
- SCHLOSSBERGER, Otakar. (2012). *Platební služby*. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-238-3.
- SCHLOSSBERGER, Otakar. *Platební služby*. Praha: Management Press, 2012. ISBN 978-80-7261-238-3.
- SMEJKAL, Vladimír a Karel RAIS. *Řízení rizik ve firmách a jiných organizacích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4644-9.

Internetové zdroje

- BANKOVNÍPOPLÁTKY.CZ. (2007). Moderní design proniká na český trh platebních karet. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.bankovnipoplatky.cz/clanky/reportaz/moderni-design-pronika-na-cesky-trh-platebnich-karet-1249.html>>.
- BUSINESSINFO. (2019). Kazachstán: Základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled [online]. Praha: BusinessInfo, 2019 [cit. 2019-08-29]. Dostupné z WWW: <<https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/kazachstan-zakladni-charakteristika-teritoria-19301.html#sec6>>.
- BUSINESSINFO.CZ. (2020). Podnikatelům na venkově chybí bankomaty. V době koronaviru se nemohou dostat k hotovosti. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.businessinfo.cz/clanky/podnikatelum-na-venkove-chybi-bankomaty-v-dobe-koronaviru-se-nemohou-dostat-k-hotovosti/>>.
- Co je Příkaz k úhradě [online]. Praha: Peníze, 2019 [cit. 2019-08-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.penize.cz/slovník/prikaz-k-uhrade>>.
- CVINGER, I. (2019). National Payment system of Kazakhstan: creation and development prospects. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW:

<<http://is.nkzu.kz/publishings/%7BE396950C-1BA4-497E-BD8E-2AB432BD1D44%7D.pdf>>.

ČBA. (2020). Češi a platební styk 2020. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://cbaonline.cz/cesi-a-platebni-styk-2020>>.

ČN. (2019). Počet platebních karet v ČR stoupl o půl milionu na 11,8 milionu [online]. Praha: České noviny, 2019 [cit. 2019-08-26]. Dostupné z WWW: <<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pocet-platebnich-karet-v-cr-stoupl-o-pul-milionu-na-11-8-milionu/1725340>>.

ČSÚ. (2020). Hrubý domácí produkt ČR výrobní metodou. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=NUC01-S1az3&f=TABULKA&z=T&skupId=21&katalog=30832&pvo=NUC01-S1az3&str=v84>>.

ČSÚ. (2020). Mzdy a náklady práce. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky#katalog=30852>>.

ČSÚ. (2020). Příjmy, výdaje a životní podmínky domácností. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky#katalog=30847>>.

EUROZPRÁVY.CZ, ČTK. (2019). Bankomat v Česku slaví 30 let. Jjich počet stále zaostává za průměrem EU. EuroZpravy.cz. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://eurozpravy.cz/ekonomika/ceska-republika/bankomat-v-cesku-slavi-30-let-jejich-pocet-stale-zaostava-za-prumerem-eu.690dd86e/>>.

FINGRAMOTA. (2020). Smartfony nahrazují i hotovost, i karty (Смартфоны теснят и наличку, и карты). [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.fingramota.kz/payments-and-transfers/smartphones-jostle-and-cash-and-cards/>>.

FINTAG.CZ. (2019). Kdo ovládne bezhotovostní platební styk, ovládne vše. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.fintag.cz/2019/03/07/kdo-ovladne-bezhotovostni-platebni-styk-ovladne-vse/>>.

- FINVZDĚLÁVÁNÍ. (2019). Právní úprava platebního styku v ČR [online]. Praha: Finanční vzdělávání, 2019 [cit. 2019-08-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.financnivzdelavani.cz/svet-financi/platebni-sluzby/pravni-uprava-platebniho-styku>>.
- HOVORKOVÁ, Kateřina. (2019). Z pasti na turisty záchranou českých vesnic. Sítí bankomatů zkouší vydělat na venkově. Aktuálně.cz. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/sluzba-spolecnosti-ci-dobry-byznys-euronet-da-bankomaty-na-v/r~127ec1b414f811ea858fac1f6b220ee8/>>.
- IBRAEVA, Aigul'. (2017). Objem vydaných půjček pro spotřebitelské účely v Kazachstánu vzrostl téměř o 70 % (Объем выданных кредитов на потребительские цели в Казахстане вырос почти на 70%). Kursiv. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://kursiv.kz/news/issledovaniya/2017-06/obem-vydannykh-kreditov-na-potrebitelskie-celi-v-kazakhstane-vyros>>.
- INVESTING.COM. (2020). Přehled USD/KZT. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://ru.investing.com/currencies/usd-kzt>>.
- JUŘÍK, Pavel. (2006). Jak se vyvíjely platební terminály. iDnes. [online]. [cit. 2019-10-01]. Dostupné z WWW: <https://www.idnes.cz/finance/banky-a-sporeni/jak-se-vyvijely-platebni-terminaly.A060103_164151_fi_osobni_zal>.
- KAZINFORM. (2020). Jaký region Kazachstánu je lídrem podle počtu bankomatů. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <https://www.inform.kz/ru/kakoy-region-kazahstana-lidruet-po-kolichestvu-bankomatov_a3595546>.
- KOTLÁN, Román, ČTK. (2020). Počet platebních karet v ČR stoupl na 12,7 milionu. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/pocet-platebnich-karet-v-cr-stoupl-na-12-7-milionu/1861453>>.
- MARTOŠ, Lukáš. (2013). Jak na podnikání v Kazachstánu? [online]. MMSpektrum - Odborně vzdělávací a zpravodajský portál, 2013 [cit. 2019-08-29]. Dostupné z WWW: <<https://www.mmspektrum.com/clanek/jak-na-podnikani-v-kazachstanu.html>>.

- MĚSEC.CZ. (2020). Charge karta. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.mesec.cz/financni-portal/ucty/charge-karta/>>.
- NBK. (2016). Platební karty a elektronické bankovské služby: verze 148 ze dne 1.1.2016 (Платежные карточки и электронные банковские услуги: Версия ¹148 от 01/01/2016). Národní banka Kazachstánu (Национальный Банк Казахстана). [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://nationalbank.kz/ru/news/elektronnye-bankovskie-uslugi/8200>>.
- NBK. (2018). Platební karty a elektronické bankovské služby: verze 172 ze dne 25.1.2018 (Платежные карточки и электронные банковские услуги: Версия ¹172 от 25/01/2018). Národní banka Kazachstánu (Национальный Банк Казахстана). [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://nationalbank.kz/ru/news/elektronnye-bankovskie-uslugi/8176>>.
- NBK. (2019). Platební karty a elektronické bankovské služby: verze 196 ze dne 28.1.2019 (Платежные карточки и электронные банковские услуги: Версия ¹196 от 28/01/2019). Národní banka Kazachstánu (Национальный Банк Казахстана). [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://nationalbank.kz/ru/news/elektronnye-bankovskie-uslugi/9371>>.
- NBK. (2020). Platební karty a elektronické bankovské služby: verze 202 ze dne 28.8.2020 (Платежные карточки и электронные банковские услуги: Версия ¹202 от 28/07/2020). Národní banka Kazachstánu (Национальный Банк Казахстана). [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://nationalbank.kz/ru/news/elektronnye-bankovskie-uslugi?page=1>>.
- NURSHAIKHOVA, Zhibek. (2020). Bezhotovostní společnost: digitalizace, boj proti korupci a „ukrytí“ peněžních prostředků (Безналичное общество: цифровизация, борьба с коррупцией и отмыванием денег). Strategy2050.kz. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://strategy2050.kz/ru/news/beznalichnoe-obshchestvo-tsifrovizatsiya-borba-s-korruptsiei-i-otmyvaniem-deneg/>>.
- PROFIT.KZ. (2019). V Kazachstánu byl spuštěn systém okamžitých plateb podle telefonního čísla. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW:

<<https://profit.kz/news/51945/V-Kazahstane-zapustili-sistemu-mgnovennih-platezhej-po-nomeru-mobilnogo-telefona/>>.

SBK. (2020). Statistiky. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.bankovnikarty.cz/pages/czech/profil_statistiky.html>.

SIVÁ, Soňa. (2018). Budoucnost bezhotovostní společnosti v České republice (Policy Paper / únor 2018). [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.politikaspolecnost.cz/wp-content/uploads/2018/02/Bezhotovostn%C3%AD-spolecnost-IPPS.pdf>>.

SZK. (2014). Bankomaty. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <http://www.bankovnikarty.cz/pages/czech/profil_bankomaty.html>.

TORNOVÁ, Jarmila. (2016). PSD 2 – regulace platebních služeb v novém kabátě [online]. Praha: ePravo, 2016 [cit. 2019-08-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/psd-2-regulace-platebnich-sluzeb-v-novem-kabate-100956.html>>.

VOJTĚCH, Petr. (2017). Nový zákon o platebním styku v platnosti [online]. Praha: ePravo, 2017 [cit. 2019-08-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.epravo.cz/top/clanky/novy-zakon-o-platebnim-styku-v-platnosti-106689.html>>.

ZÁKONYPROLIDI. (2019). Zákon č. 370/2017 Sb., o platebním styku (aktuální znění 1.4.2019). Zákony pro lidi. [online]. [cit. 2019-10-09]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2017-370?text=platebn%C3%AD+styk>>.

8 Přílohy

Příloha A: Dotazník.....	91
Příloha B: Výsledky průzkumu ČBA “Češi a platební styk 2020“.....	96

Příloha A: Dotazník

Průzkum využití různých platebních metod

Dobrý den,

v souvislosti se zpracováním mé diplomové práce na ČZU v Praze na téma „Platební styk a jeho vývoj se zaměřením na současné tendence“, já bych Vás ráda požádala o vyplnění následujícího krátkého formuláře. Dotazník je anonymní a jeho výsledky budou použity pouze pro účely této diplomové práce.

Předem děkuji za Váš čas a ochotu.

Obecné otázky o použití platebních systémů

1. Máte bankovní účet?
 - a) Ano
 - b) Ne
2. Kolik běžných účtů máte?
 - a) 0
 - b) 1
 - c) 2-4
 - d) 5 a více
3. U které banky máte běžný účet? (pokud máte více než 1 účet, uveďte odpověď“ pro účet, který nejčastěji používáte)
 - a) Česká spořitelna
 - b) ČSOB
 - c) KB
 - d) Air bank
 - e) mBank
 - f) UniCredit bank
 - g) Raiffeisen bank
 - h) Fio Banka
 - i) Jiná banka
4. Jak vnímáte rozšiřující se trend přechodu na bezhotovostní platby?
 - a) Pozitivně
 - b) Negativně
 - c) Nevím

5. Souhlasíte s tím, že peníze v hotovosti budou zcela odstraněny z oběhu?
 - a) Ano, asi za 50-100 let nebude žádná hotovost
 - b) Ano, asi za 10-50 let nebude žádná hotovost
 - c) Ano, méně než za 10 let nebude žádná hotovost
 - d) Ne, hotovost musí být a vždy bude existovat

Použití elektronických platebních systémů

6. Používáte elektronické platební nástroje? (například, platby kartou, online platby kartou, platby přes internetové bankovníctví, platby pomocí PayPal apod.)
 - a) Ano
 - b) Ne

Pokud jste u předchozí otázky odpověděl „ne“, vyplňování dotazníku ukončíte. Pokud jste odpověděl „ano“, prosím o pokračování ve vyplňování odpovědí. Děkuji.

7. Jak často používáte bezhotovostní platby (platba kartou, převod na účet, online platby různých druhů atd.)
 - a) 1-3krát denně
 - b) 3-5krát denně
 - c) 5-7krát denně
 - d) Nevím
8. Znáte rozdíl mezi NFC technologií a platby kartou s magnetickým proužkem?
 - a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nedokážu vysvětlit žádný z pojmů
9. Jsou pro Vás v bezhotovostních platbách důležité bonusy a cashback?
 - a) Ano
 - b) Ne
10. Používáte mobilní aplikace pro bezkontaktní platby (např. Apple pay, Google pay, Samsung pay)? Pokud ano, uveďte prosím název aplikace
 - a) Ano, používám:
 - b) Ne
11. Chtěl(a) byste používat jeden společný elektronický systém pro jednoduché a rychlé použití všech svých bankovních účtů, bankovních karet a platebních aplikací?
 - a) Ano, jeden společný systém je lepší

- b) Ne, jsem spokojen(a) s použitím více karet, aplikací a systémů
- c) Ne, používám jeden systém
- d) Nevím

Rizika, bezpečnost a spolehlivost elektronických platebních systémů

12. Myslíte si, že existují nějaká rizika v souvislosti s používáním elektronických platebních systémů?
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
13. Pokud jste u předchozí otázky odpověděl kladně (odpověď „ano“), prosím uveďte, o jaká rizika se podle Vašeho názoru jedná?
- a) Nedostatečná bezpečnost osobních dat a jejich zneužití
 - b) Zneužití pin kódu, Touch ID, Face ID atd.
 - c) Phishing, klamání uživatele
 - d) Možnosti nabourání do systému, odcizení přístupu, karet atd.
 - e) Vlastní nepozornost při použití systému
 - f) Jiná odpověď
14. Myslíte si, že dodržíte bezpečnostní zásady při použití elektronických platebních systémů?
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
15. Zajímáte se o principy bezpečnosti a způsoby ochrany elektronického platebního systému, který používáte?
- a) Ano
 - b) Ne
16. Znáte, co znamená pojem „fishing“? Pokud ano, prosím krátce popište význam tohoto slova.
- a) Ano. Slovo „fishing“ podle mého názoru znamená:
 - b) Ne, neznám

17. Co byste odpověděl na prosbu pracovníka banka sdílet mu číslo Vaše platební karty, pokud kontaktuje Vás telefonicky?
- a) Sdílím mu číslo své karty
 - b) Nesdílím mu číslo své karty
 - c) Nevím
18. Jak často kontrolujete výpisy ze svých účtů (v elektronických výpisech, v online bankingu, mobilních aplikacích atd.)?
- a) Vždy po každé transakci
 - b) Jednou denně (např. večer / ráno)
 - c) Několikrát týdně
 - d) Několikrát měsíčně
 - e) Jednou měsíčně nebo vzácněji
 - f) Nikdy
19. Setkával(a) jste někdy s problémy / potíže při použití elektronických platebních systémů? Pokud ano, prosím popište podrobně, o jaký problém/potíže se jednalo.
- a) Ano. Popis problému / potíže:
 - b) Ne
20. Setkával(a) jste někdy s problémy konkrétně při provedení online plateb kartou (např. zaúčtování transakce dvakrát, strhnutí chybné částky apod.)
- a) Ano
 - b) Ne
 - c) Nevím
21. Jste spokojeni s kvalitou technické podpory elektronického platebního systému, který používáte?
- a) Ano
 - b) Ne

Identifikační otázky

22. Vaše pohlaví:
- a) Žena
 - b) Muž

23. Kolik je Vám let? (uved'te počet let)

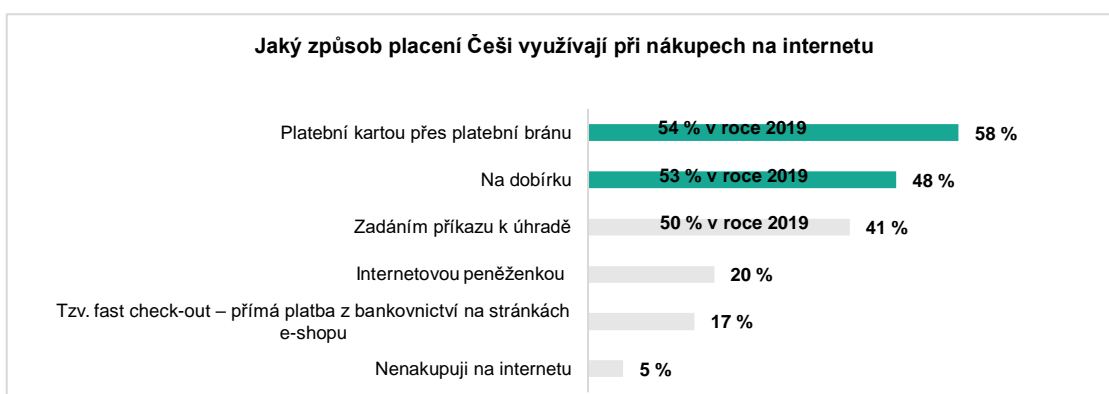
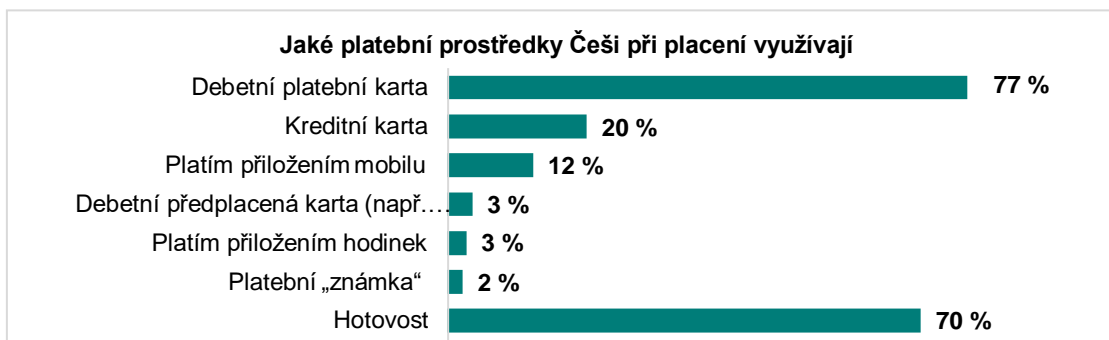
24. Jaké je Vaše zaměstnání?

- a) Zaměstnanec
- b) Podnikatel
- c) Student
- d) Důchodce
- e) Nezaměstnaný
- f) V domácnosti

Děkuji za vyplnění dotazníku!

Zdroj: vlastní, 2020.

Příloha B: Výsledky průzkumu ČBA “Češi a platební styk 2020“

Zdroj: ČBA, 2020